॥ज्योतिर्मय॥

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

❑ पुणे ❑ वर्ष १ ले ❑ अंक १०१ वा ❑ शुक्रवार दि.३० मे २०२५ ❑ पाने ४ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

महिला अत्याचार:एक गंभीर आणि गुंतागुंतीची समस्या

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

भारतातील महिला आणि मुलींवरील वाढते बलात्कार आणि अत्याचार आपल्या समाजासमोरील एक गंभीर आणि गुंतागुंतीची समस्या म्हणून उदयास येत आहेत. ही समस्या समजून घेण्यासाठी, विविध सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक आणि कायदेशीर पैलूंकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे.

पारंपारिक दृष्टिकोन आणि सांस्कृतिक मूल्यांचा महिलांवरील प्रभाव अजूनही भारतीय समाजात खोलवर आहे. शतकानुशतके चालत आलेली पितृसत्ताक विचारसरणी महिलांना कनिष्ठ भूमिकेत बांधून ठेवते. कुटुंब आणि समाजात त्या बहुतेकदा फक्त घरगुती कामांपुरत्या मर्यादित असतात, तर त्यांचे हक्क आणि स्वातंत्र्य दुर्लक्षित केले जाते. अशा विचारसरणीमुळे गुन्हेगारांच्या मनात महिलांबद्दल अनादर आणि त्यांच्याविरुद्ध गुन्हे करण्याची भावना निर्माण होते.

शिक्षणाचा अभाव, विशेषतः ग्रामीण आणि मागासलेल्या भागात, महिलांवरील अत्याचारांना चालना देतो. एकीकडे महिलांना त्यांचे हक्क आणि सुरक्षिततेची जाणीव करून दिली जात नाही, तर दुसरीकडे पुरुषांना नैतिक शिक्षण आणि महिलांबद्दल संवेदनशीलतेचा अभाव असतो. अशा परिस्थितीत, महिलांना त्यांच्या हक्कांची आणि सुरक्षिततेच्या उपायांची माहिती नसल्याने ते अनेकदा गुन्ह्यांना बळी पडतात.

महिलांवरील गुन्हे रोखण्यात कायदा आणि पोलिस यंत्रणेची कमकुवतपणा हा एक मोठा अडथळा आहे. पोलिस दलात योग्य प्रशिक्षण आणि नैतिक शिक्षणाच्या अभावामुळे ते अनेकदा गुन्हेगारांना शिक्षा करण्यात अपयशी ठरतात. शिवाय, पोलिसांचा भ्रष्टाचार आणि गुन्हेगारांशी त्यांचे संगनमत यामुळेही ही समस्या आणखी वाढते. जेव्हा गुन्हेगारांना असे वाटते की ते पोलिसांच्या तावडीतून सुटू शकतात, तेव्हा ते अधिक धाडसी बनतात आणि गुन्हे करू लागतात.

न्यायालयीन व्यवस्थेत खटले हळूहळू निकाली काढल्याने गुन्हेगारांना कायद्याची भीती कमी होते. जेव्हा गुन्ह्यासाठी शिक्षा मिळण्यास वर्षानुवर्षे लागतात आणि न्यायालयीन प्रक्रियेत ''तारीखानंतर तारीख'' अशी प्रक्रिया सुरू राहते, तेव्हा ते समाजाला असा संदेश देते की कायदा आणि न्याय व्यवस्था प्रभावी नाही. ही परिस्थिती गुन्हेगारांना त्यांच्या गुन्ह्यांसाठी कधीही शिक्षा होणार नाही असे आणखी प्रोत्साहन देते.

आजच्या युगात, सोशल मीडिया आणि मोबाईल फोनचा अतिरेकी वापर हे देखील महिलांवरील गुन्ह्यांमध्ये वाढ होण्याचे एक प्रमुख कारण आहे. सोशल मीडियावर अश्लील सामग्री वेगाने पसरत आहे, ज्यामुळे समाजात विकृत मानसिकता निर्माण होत आहे. सोशल मीडियाद्वारे उपलब्ध असलेली अश्लील सामग्री, विशेषतः तरुणांमध्ये, त्यांना चुकीच्या दिशेने घेऊन जाते आणि त्यांना गुन्हे करण्यास प्रवृत्त करते.

माध्यमे आणि चित्रपटांमध्ये महिलांचे वस्तुनिष्ठीकरण ही देखील एक मोठी समस्या आहे. जेव्हा चित्रपट आणि टीव्ही शोमध्ये महिलांना केवळ शारीरिक सौंदर्याच्या आधारे दाखवले जाते आणि त्यांच्यावरील हिंसाचार सामान्य केला जातो तेव्हा समाजात त्याला मान्यता मिळते. अशा दृश्यांचा विशेषतः तरुणांवर नकारात्मक परिणाम होतो आणि त्यांना महिलांबद्दल हिंसक दृष्टिकोन स्वीकारण्यास प्रेरित करतात.

आर्थिक आणि सामाजिक असमानता देखील महिलांवरील अत्याचारांचे एक प्रमुख कारण आहे. आर्थिक अवलंबित्वामुळे गरीब आणि निम्न वर्गातील महिला अनेकदा छळ आणि अत्याचारांना बळी पडतात. सामाजिक असमानता आणि वर्गभेदामुळे त्यांना न्याय मिळण्यासही अडचण येते.

महिलांवर होणारे अत्याचार थांबवण्यात राजकीय आणि सामाजिक इच्छाशक्ती देखील महत्त्वाची भूमिका बजावते. जर राजकीय नेतृत्व आणि समाजातील वर्चस्वशाली वर्ग महिलांच्या सुरक्षिततेबद्दल आणि प्रतिष्ठेबद्दल संवेदनशील नसेल, तर गुन्हेगारांना कायद्याची भीती नसते आणि ते निर्भयपणे गुन्हे करतात.

नैतिक आणि धार्मिक शिक्षणाचा अभाव देखील ही समस्या वाढवतो. जेव्हा समाजात नैतिक मूल्ये आणि धार्मिक शिकवणींचे पालन केले जात नाही, तेव्हा लोक सहजपणे गुन्हेगारीच्या मार्गावर येतात. कुटुंब आणि शाळांमध्ये नैतिक आणि धार्मिक शिक्षणाचा अभाव विशेषतः तरुणांमध्ये गुन्हेगारी मानसिकतेला जन्म देतो.

या समस्या सोडवण्यासाठी समग्र दृष्टिकोनाची आवश्यकता आहे. शिक्षण व्यवस्थेत महिलांच्या हक्कांबद्दल आणि त्यांच्या सुरक्षिततेबद्दल जागरूकता समाविष्ट केली पाहिजे. नैतिक शिक्षण देखील शालेय अभ्यासक्रमाचा भाग बनवले पाहिजे, जेणेकरून मुलांना सुरुवातीपासूनच महिलांबद्दल आदर आणि संवेदनशीलता निर्माण होईल. पोलिस आणि न्यायव्यवस्थेत सुधारणा करण्याची गरज आहे. पोलिसांना योग्य प्रशिक्षण आणि नैतिक शिक्षण दिले पाहिजे आणि न्यायव्यवस्था जलद आणि अधिक प्रभावी बनवली पाहिजे, जेणेकरून गुन्हेगारांना लवकरात लवकर शिक्षा होईल. सोशल मीडिया आणि मोबाईल फोनचा गैरवापर रोखण्यासाठी कठोर पावले उचलली पाहिजेत. अश्लील सामग्रीचा प्रसार रोखण्यासाठी सरकार आणि समाजाने संयुक्तपणे प्रयत्न केले पाहिजेत.

माध्यमे आणि चित्रपट उद्योगानेही त्यांच्या भूमिकेचा पुनर्विचार केला पाहिजे. महिलांबद्दल आदरयुक्त दृष्टिकोन निर्माण करण्यासाठी चित्रपट आणि टीव्ही कार्यक्रमांमध्ये सकारात्मक आणि प्रेरणादायी महिला पात्रांना अधिक स्थान दिले पाहिजे. महिलांच्या आर्थिक सक्षमीकरणासाठी सरकारी आणि गैर-सरकारी संस्थांनी विशेष कार्यक्रम चालवावेत, जेणेकरून त्या आर्थिकदृष्ट्या स्वतंत्र होतील आणि अत्याचारांना बळी पडू नयेत. राजकीय नेतृत्व आणि समाजातील प्रभावी घटकाने महिलांवरील अत्याचारांच्या मुद्द्यांवर अधिक संवेदनशीलतेने काम केले पाहिजे. महिलांची सुरक्षितता आणि आदर हा समाजाचा प्राधान्यक्रम असला पाहिजे.

महिला आणि मुलींवरील वाढत्या बलात्कार आणि अत्याचारांच्या समस्येवर तोडगा तेव्हाच शक्य आहे जेव्हा समाजात या सर्व पैलूंचा गांभीर्याने विचार केला जाईल आणि प्रभावी पावले उचलली जातील. फक्त कायदे करणे पुरेसे नाही, तर समाजाच्या विचारसरणीत आणि कृतीत बदल आणणे देखील आवश्यक आहे. महिलांची सुरक्षितता आणि आदर सुनिश्चित करण्यासाठी सर्व स्तरांवर सामूहिक प्रयत्न आवश्यक आहेत.

भारतातील हिंदू समाज सामर्थ्यवान झाल्यास जगभरातील हिंदूंनाही सामर्थ्य

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

हिंदू समाज आणि भारत देश हे एकमेकांशी जोडलेले आहेत. हिंदू समाजाचे उत्तम स्वरूप भारतालाही एक महान देश बनवेल आणि जो स्वतःला भारतात हिंदू म्हणत नाही, त्यालाही सोबत घेऊन चालू शकेल, कारण तो देखील मूळतः हिंदूच आहे. भारतातील हिंदू समाज सामर्थ्यवान झाला, तर जगभरातील हिंदूंनाही आपोआपच सामर्थ्य प्राप्त होईल.

समाज बदलला, जीवनशैली बदलली, मग आजच्या परिस्थितीत संघाची दैनंदिन शाखा पद्धत तितकीच प्रभावी आहे का किंवा यासाठी काही पर्यायी व्यवस्था देखील आहे का?

शाखेच्या कार्यक्रमांचे पर्याय असू शकतात, आणि त्यांना आम्ही स्वीकारतो. पण शाखा हे जे तत्त्व आहे एकत्र येणे, सद्गुणांची सामूहिक उपासना करणे आणि दररोज मनामध्ये हा संकल्प जागवणे की आपण मातृभूमीसाठी काम करत आहोत, परमवैभवासाठी काम करत आहोत हा जो पाया आहे, एकमेकांशी भेटणे, सहकार्य करणे हे मूलभूत आहे. याला पर्याय नाही. सामान्य माणूस सामान्य असतो. तो असामान्य तेव्हाच होतो, जेव्हा तो जोडलेला असतो. आणि मग तोच सामान्य माणूस असामान्य काम करतो, असामान्य त्याग करतो. पण त्यासाठी एक वातावरण असावे लागते आणि त्या वातावरणाशी जोडलेले असले पाहिजे. उदाहरण आणि आत्मीयता हेच परिवर्तनाचे खरे कारण आहेत, दुसरे काही नाही. जगात कुठेही जा, जेव्हा जेव्हा परिवर्तन होते, तेव्हा एक मॉडेल असते ज्यामध्ये प्रथम स्वतःमध्ये परिवर्तन करावे लागते, आणि ते पाहून इतरांमध्ये परिवर्तन होते. हे दूर राहून होत नाही आप्त असावे लागते, जवळ असावे लागते. महापुरुष खूप आहेत, आपण त्यांना ओळखतो, त्यांच्या प्रति श्रद्धा आणि सन्मानही आहे. पण मी ज्या व्यक्तीच्या संगतीत असतो, तो जसा चालतो, मी तसाच चालतो. मी तेच करतो, ज्याची संगत मला लाभलेली असते. माझा स्वतःचा मित्र, पण माझ्यापेक्षा थोडा चांगला असेल तर मी त्याचेच अनुकरण करतो. हेच परिवर्तनाचे सिद्ध झालेले तंत्र आहे. या तत्त्वामध्ये अजूनपर्यंत कोणताही बदल झालेला नाही, आणि तोपर्यंत शाखेचा दुसरा कोणताही मॉडेल नाही. कार्यक्रम आणि इतर सगळे बदलू शकतात शाखेचा वेळ बदलतो, वेश बदलतो. शाखेमध्ये वेगवेगळ्या प्रकारचे कार्यक्रम करण्याची मुभा पूर्वीपासूनच आहे. पण शाखेला पर्याय नाही. शाखा कधीही अप्रासंगिक होत नाही. आज आपल्या शाखा मॉडेलबद्दल प्रगत देशांतील लोक येऊन अभ्यास करत आहेत, त्याबद्दल विचारपूस करत आहेत. दर दहा वर्षांनी आपण चिंतन करतो की काही दुसरा पर्याय आहे का? अशा चिंतनांमध्ये मी आजपर्यंत ६-७ वेळा सहभागी झालो आहे. पण जे आपल्याला करायचे आहे, ते करणारा कोणताही पर्याय आजपर्यंत सापडलेला नाही.

भाग – २

संघ वनवासी क्षेत्रात कशाप्रकारे वाढतोय?

वनवासी क्षेत्रातील पहिले काम म्हणजे जनाजाती बांधवांना सक्षम बनवणे, त्यांची सेवा करणे. त्यानंतर हेही जोडले गेले की त्यांच्या हितांचे रक्षण करण्यासाठी प्रयत्न करणे. मात्र आमची इच्छा आहे की, जनजाती समाजातून असे नेतृत्व उभे राहावे जे आपल्या समाजाची चिंता करील आणि ''आम्ही संपूर्ण राष्ट्रजीवनाचा अविभाज्य भाग आहोत'' हे समजून समाजाला पुढे नेईल. या क्षेत्रांमध्ये काम करणाऱ्या स्वयंसेवकांची संख्या वाढत आहे. जनजाती म्हणजे कोण?, त्यांच्या मूळ जडणघडणी काय आहे?, जनजाती समाजातून निर्माण झालेले महापुरुष, स्वातंत्र्य संग्रामात योगदान देणारे जनजाती नायक या सर्व बाबतीत त्यांना शिक्षित करत हळूहळू राष्ट्रीय सूरात बोलणारे, योगदान देणारे कार्यकर्ते आणि नेतृत्व त्या ठिकाणी उभे राहावे, यासाठी प्रयत्न सुरू आहेत. ईशान्य भारताबरोबरच इतर जनजाती भागांमध्येही संघाच्या शाखांची संख्या वाढत आहे.

भारताच्या शेजारील देशांमध्ये हिंदूंवर अत्याचार होत आहेत, त्यांच्या विरोधात हिंसा केली जाते. जगात मानवाधिकारांची काळजी घेणारे लोक हिंदूंबाबत अशीच काळजी घेत आहेत का? संघाच्या प्रतिनिधी सभेतही हा विषय मांडण्यात आला आहे. या विषयावर आपले काय मत आहे?

सगळ्या हिंदूंची चिंता तेव्हाच करता येईल जेव्हा इथला हिंदू समाज सशक्त बनेल.कारण हिंदू समाज आणि भारत देश हे एकमेकांशी जोडलेले आहेत. हिंदू समाजाचे उत्तम स्वरूप भारतालाही एक महान देश बनवेल आणि जो स्वतःला भारतात हिंदू म्हणत नाही, त्यालाही सोबत घेऊन चालू शकेल, कारण तो देखील मूळतः हिंदूच आहे. भारतातील हिंदू समाज सामर्थ्यवान झाला, तर जगभरातील हिंदूंनाही आपोआपच सामर्थ्य प्राप्त होईल. हे काम सुरू आहे, पण अजून पूर्ण झालेले नाही. हळूहळू ती स्थिती निर्माण होत आहे. बांगलादेशमध्ये हिंदूंवर झालेल्या अत्याचारांविषयी यावेळी जितका आक्रोश व्यक्त झाला, तसा याआधी कधीच झाला नव्हता. इतकेच नव्हे तर, तिथल्या हिंदूंनी हेही ठामपणे सांगितले आहे की ते पळून जाणार नाहीत, तर तिथेच राहून आपले हक्क मिळवतील. आता हिंदू समाजाचे अंतर्गत सामर्थ्य वाढत आहे. एक प्रकारे संघटन वाढत आहे, आणि त्याचे परिणाम आपोआप दिसून येतील. तोपर्यंत त्यासाठी संघर्ष करावा लागेल. जगात जिथे-जिथे हिंदू आहेत, तिथे त्यांच्या हितासाठी हिंदू संघटनेच्या नात्याने आपली मर्यादा राखून जे काही करता येईल, ते सर्व काही करण्यासाठीच संघ आहे. स्वयंसेवकाची प्रतिज्ञाही आहे 'धर्म, संस्कृती आणि समाजाचे संरक्षण करून राष्ट्राची सर्वांगीण उन्नती करणे'.

(क्रमशः)

प्रखर हिंदुत्व, समरसता, विज्ञाननिष्ठा सावरकरांच्या पत्रकारितेचा आत्मा – प्रा. डॉ. वि. ल. धारूरकर

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – प्रखर हिंदुत्व, समरसता आणि विज्ञाननिष्ठा हा स्वातंत्र्यवीर विनायक दामोदर सावरकर यांच्या पत्रकारितेचा आत्मा होय, असे प्रतिपादन माजी कुलगुरू आणि प्रसिद्ध विचारवंत डॉ वि.ल. धारूरकर यांनी येथे केले. सिडको एन-२ येथे अभाविप सभागृहात सावरकर विचार मंचच्या वतीने आयोजित सावरकर जयंती निमित्त आयोजित ''सावरकरांची तेजस्वी पत्रकारिता'' या विषयावर ते बोलत होते. अध्यक्षस्थानी वनवासी कल्याण आश्रमाचे ज्येष्ठ कार्यकर्ते रघुवीरजी ओक होते. प्रारंभी सावरकरांच्या प्रतिमेचे पूजन करण्यात आले. त्यानंतर '' ने मजसी ने परत मातृभूमीला.. सागरा प्राण तळमळला'' हे गीत संस्कृती कुलकर्णी आणि सारांश ओक यांनी सादर केले. विजय जोग यांनी ''गुरुवंद्य महान भगवा एकची जीवनप्राण'' हे गीत प्रभावीपणे सादर केले. पाहुण्यांचा परिचय डॉ. रामदास सपकाळ यांनी करून दिला. विजय रसाळ आणि सचिन कोरडे यांनी पाहुण्यांचे पुष्पगुच्छ आणि शाल देऊन स्वागत केले.

डॉ. धारूरकर पुढे म्हणाले की, स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांना शालेय जीवनापासून लेखनाची आवड होती. त्यांनी वृत्तपत्रातील विविध स्पर्धांमध्ये भाग घेऊन निबंधांचे लेखन केले व त्यासाठी त्यांना रोख पारितोषिकेही मिळाली होती. सर्व पेशव्यांत श्रेष्ठ पेशवा कोण?, छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे क्रांतिकार्य तसेच हिंदुत्व इत्यादी विषयांवर त्यांनी लहानपणीच निबंध लिहिले होते. पुढे फर्ग्युसन महाविद्यालयात पोहोचल्यानंतर त्यांच्या प्रतिभेला लोकमान्य टिळकांचा परिस्पर्श झाला आणि त्यांनी ''केसरी'' या वृत्तपत्राचे व्यासपीठ मिळविले. लोकमान्य टिळकांच्या शिफारशीमुळे स्वातंत्र्यवीर सावरकर शिवाजी शिष्यवृत्ती घेऊन लंडनला बॅरिस्टरचा अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी पोहोचले. तेथे त्यांनी सखोल अभ्यास करून ''१८५७ चे स्वातंत्र्यसमर'' हा संशोधनपर ग्रंथ लिहिला तसेच त्यांनी ''जोसेफ मॅझिनीचे चरित्र'' हा ग्रंथही मराठी भाषेत लिहिला. या काळात त्यांनी लंडनमधील वृत्तपत्रात वाचकांची पत्रे लिहिली आणि हिंदी तरुणांचे संघटन केले. लंडनची स्फोटक बातमीपत्रे हा सावरकरांच्या पत्रकारितेमधला एक महत्त्वाचा पैलू होय. सावरकरांनी शि. म. परांजपे यांनी संपादन केलेल्या ''काळ'' या साप्ताहिकात तसेच फडके यांच्या ''विहारी'' या साप्ताहिकात लंडनची बातमीपत्रे छापली. या बातमीपत्रांमध्ये इंग्लंडमधील व जगातील परिस्थितीचा आढावा त्यांनी घेतला आहे. ही बातमीपत्रे वसाहतवादी इंग्रजांचे पूर्णपणे वस्त्रहरण करणारी होती. त्यामुळे इंग्रजांनी स्वातंत्र्य मिळेपर्यंत या बातमीपत्रांवर बंदी घातली होती. त्यामुळे मराठी पत्रकारितेमध्ये बंदी घालण्यात आलेली पहिली बातमीपत्रे म्हणजे लंडनची बातमीपत्रे आहेत, हे येथे लक्षात घेतले पाहिजे. पुढे डॉ. धारूरकर म्हणाले, सावरकरांनी रत्नागिरी येथे वास्तव्य असताना आपल्या प्रखर लेखणीतून ''हिंदुत्व'' हा प्रबंध लिहिला. त्याबरोबरच त्यांनी ''मनोहर'' आणि ''किर्लोस्कर'' या मासिकांमध्ये विज्ञाननिष्ठ निबंध लिहिले. जर्मन विचारवंत पापर यांचा सावरकरांवर प्रभाव होता. त्यामुळे सावरकरांनी लिहिलेले विज्ञाननिष्ठ निबंध हे मराठी भाषेमधील उत्कृष्ट निबंध आणि पत्रकारितेचा नमुना म्हणून ठरले आहेत. सावरकरांच्या विज्ञाननिष्ठ दृष्टीचा ठसा या निबंधांवर उमटला आहे. त्यांनी असे म्हटले होते की, युरोपआदी राष्ट्रे जगावर आज जे राज्य करत आहेत, ती मंत्रबळे नव्हे तर यंत्रबळे. यंत्रबळ हेच खरे मंत्रबळ आहे. सावरकरांनी आपल्या विज्ञानिष्ठ निबंधांतून समाजसुधारणेला गती दिली आणि बुद्धिवादाच्या आधारे सामान्य माणसाला शिक्षण देण्याचा प्रयत्न केला. रत्नागिरी येथे असताना त्यांनी पतीत पावन मंदिराची चळवळ चालवली. समरसतेचा पुरस्कार करणारी सहभोजने घडवून आणली आणि जातीप्रथा निर्मूलनासाठी कार्य केले. सावरकरांनी केसरी दैनिकातून संरक्षणाच्या दृष्टीने लेख लिहिले. त्यांची ''संरक्षण पत्रकारिता'' ही काळाच्या पुढे होती. भारताला चीनपासून धोका आहे आणि चिनी आक्रमणापासून रोखण्यासाठी आपण योग्य ती खबरदारी घेतली पाहिजे, असे सावरकरांनी लिहिले होते. भारताने अनुशक्तीधारी राष्ट्र बनले पाहिजे तसेच भारतीय नौदल, भूदल आणि हवाई दल जगामध्ये पहिल्या क्रमांकाचे सुसज्ज असेल तेव्हा भारत जगातील महासत्ता म्हणून उदयास येईल, असे भाकित त्यांनी त्यावेळी केले होते. सावरकरांचे स्वप्न साकार झाले आहे आणि त्यांच्या हिंदुत्व विचारधारेच्या आधारे देशात परिवर्तन घडून येत आहे. सावरकरांनी लंडनमध्ये असताना द सोअर्ड (तलवार) हे इंग्रजी साप्ताहिक चार वर्षे चालविले तसेच त्यांनी ''श्रद्धानंद'' या साप्ताहिकितून स्फुटलेखनही केले. अशी सावरकरांची पत्रकारिता समृद्ध संपन्न आणि राष्ट्रवादाच्या स्फुलिंगाला चेतना देणारी होती. पत्रकार या नात्याने सावरकरांच्या कार्याची उपेक्षा झाली असेही डॉ. धारूरकर म्हणाले. डॉक्टर धारूरकर यांनी लिहिलेल्या लिहिलेल्या ''क्रांतीसूर्याची विचार वलये'' या ग्रंथाच्या द्वितीय आवृत्तीचे प्रकाशन लवकरच होणार आहे. भारताला बलशाली राष्ट्र बनविण्यासाठी सावरकरांचे विचार प्रेरक आहेत, असे सांगून त्यांनी धनंजय कीर यांच्या ''वीर सावरकर अँड हिज टाइम्स'' या ग्रंथाचा उल्लेख केला. धनंजय कीर म्हणतात, सावरकरांना लोकशाही प्रजासत्ताकाच्या आधारे सामाजिक व आर्थिक न्याय प्रस्थापित करावयाचा होता तसेच शोषणमुक्त कृषी- औद्योगिक समाज घडविणे, हे त्यांचे स्वप्न होते. त्यांनी आपल्या वैचारिक धारणेतून भारताला प्रगत विज्ञाननिष्ठ आणि बलशाली राष्ट्र बनविण्याचा प्रयत्न केला. सावरकरांची पत्रकारिता म्हणजे त्यांचे स्वप्न साकार करण्यासाठी एक वैचारिक शिदोरी आहे, असेही धारूरकर यांनी सांगितले. दत्ता घन यांनी सूत्रसंचालन करून आभार मानले. याप्रसंगी सामाजिक कार्यकर्ते मामाजी बोरा, निवृत्त आरोग्य उपसंचालक डॉ. शिवाजीराव धनवले, राज्य पणन महामंडळाचे निवृत्त व्यवस्थापक अनंत पवार, निवृत्त वैद्यकीय, अधिकारी डॉ. श्याम कुडे, निवृत्त वनाधिकारी गोरख शिरसे. विजय पांगरीकर, निवृत्त कार्यकारी अभियंता जयकुमार भोयरेकर, बाळासाहेब काटे आदी उपस्थित होते. सिडको वॉकर्स क्लबचे अध्यक्ष शिवाजीराव रामरुले यांनी अध्यक्षीय समारोप केला. याप्रसंगी सिडको सावरकर विचार मंचचे मुख्य प्रवर्तक मुकुंद जोशी, सुनील खोचे, शालिवाहन संशोधन मंडळाचे विजय जोग आदींनी कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी परिश्रम घेतले.

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

प्रत्येक क्षण हा आयुष्यातील परीक्षेचा नवा विषय

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

सद्य:स्थितीतील आपली जीवनशैली, दिनचर्या, व्यावसायिक व्यवधानं आणि कौटुंबिक जबाबदाऱ्या ह्या सर्व बाबींमुळे अनेकदा आपण स्वत:साठी सुद्धा पुरेसा वेळ देऊ शकत नाही. अनेक गोष्टींचा थोडा हटके विचार करू शकत नाही अथवा तसा तो करायचा विचारही मनांत येत नाही. एका विशिष्ठ वैचारिक बैठकीच्या चौकटीत राहून मानसिकदृष्ट्या सुखद वातावरणाची आपल्याला सवय झालेली असते. ती चौकट भेदून काही वेगळा विचार करता येऊ शकतो, त्याचा निराळा अनुभव येऊ शकतो हेच आपण लक्षांत घेऊ शकत नाही. आपल्या आयुष्यातले अनेक निर्णय इतरांच्या विचारांनी घेतले जातात किंबहुना त्यांच्या मतांवर ठरत असतात. आपल्या स्वत:साठी अगदी आपल्याच अंतर्मनांत वैचारिक मंथन आपण का घडवून आणत नाही? प्रत्येक विचाराची सुरुवात सकारात्मकतेनं होणं जरुरीचं, आवश्यक असल्याचं समजून घेतलं पाहिजे.

आपल्या प्रत्येकाच्या जीवनात खरी परीक्षा आपल्या धीराची, सचोटीची, मेहनतीची, हुशारीची, बौद्धिक कौशल्याची असते. आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यावर आपण नवीन परीक्षाच देत असतो. अनेकदा ही परीक्षा देताना प्रत्येकाला परीक्षार्थी होणं पसंत नसतं किंबहुना परीक्षकाची भूमिका वठवली जावी असं वाटत असतं. संवादाआभावी अनेक गैरसमज, मतभेद, वादविवाद सुरु होतात. स्वतः पेक्षा दुसऱ्यांकडून, इतरांकडून अवास्तव अपेक्षा केल्या जाऊ लागल्या कि, परस्परांमध्ये तणावाचं वातावरण निर्माण होऊ लागतं. कुटुंबामध्ये संवाद, सहवास, सहकार, सहभाग, समानता ह्या बाबी टिकवून ठेवणं जरुरीचं असतं. त्यायोगे मिळणारं सुख, समाधान, शांती हे सर्व अधिक आवश्यक, महत्वाचं आणि म्हणूनच गरजेचं असतं. ह्यासाठी कुटुंबातील प्रत्येकानं परस्परांच्या संदर्भातील विचार, वर्तन आणि व्यवहार सकारात्मक पातळीवरच केला पाहिजे. हे का आणि कसं असावं, ते समजून घ्यायला आणि अंगीकारायला हवं.

जे सत्य सुंदर सर्वथा...

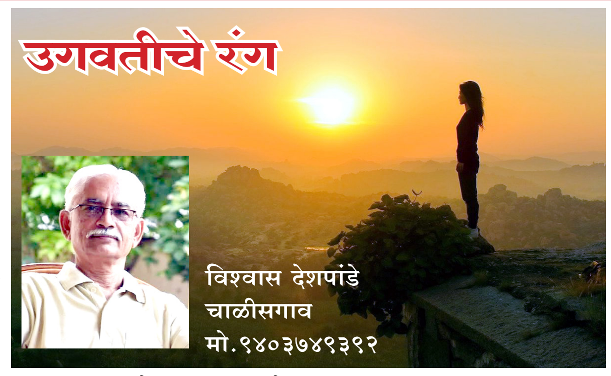

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो.९४०३७४९३९२

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

ज्यांना इतरांचे दु:ख दिसते, वेदना जाणवतात, त्यांच्या काळजात आईची माया असते. कोणाचातरी आवंढा त्यांच्या गळ्यात दाटून आलेला असतो. अशावेळी त्यांना अन्न गोड लागत नाही. असे लोक रस्त्यावर उतरतात, भुकेलेल्याला दोन घास देतात, तहानलेल्यांना पाणी देतात, थंडीने गारठणाऱ्या अशक्त शरीरावर मायेचे उबदार पांघरूण घालतात. असे हात परमेश्वराचेच हात असतात. बा भ बोरकर यांनी म्हटल्याप्रमाणे देखणे ते हात ज्यांना निर्मितीचे डोहळे, मंगलाने गंधलेले सुंदराचे सोहळे... असे ते हात असतात...! असे देखणे हात आम्हाला होता येईल का ?

कवी अरुण कमल यांची मूळ हिंदीत असलेली एक अनुवादित कविता या ठिकाणी द्यावीशी वाटते. खूपच हृदयस्पर्शी आहे.

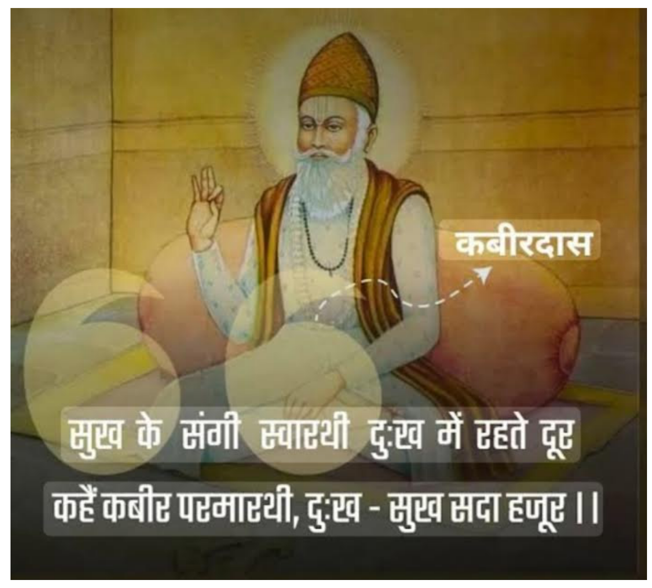

लोककथा
एके काळची गोष्ट आहे
कुणा एका गावात शेतकऱ्याच्या घरी
दरोडा पडला रात्री तिसऱ्या प्रहरी .
आणि त्याचा थोरला मुलगा...
दोन महिन्यांपूर्वीच त्याची पत्नी नांदायला आली होती
वळईच्या चौकटीत कोसळला निपचित
वाचवताना दागिने.
सकाळ झाली
झाली प्रेत उचलायची वेळ
तर शेतकरी पुढे झाला
त्याचा धाकटा मुलगा
आणि म्हातारा बाप.
तरीही एक खांदा कमीच पडत होता.
पण गावातला एकही माणूस आला नाही.
सगळ्यांना वाटलं दरोडेखोरांना बरं वाटणार नाही.
तेव्हा तिघांनी उचललं प्रेत आणि मुलाला बापाने अग्नी दिला.
गोष्ट गेली रानात
विचार करा मनात.
एक खांदा कमी पडतो आहे पण खांदा द्यायला जायचं नाही असं आम्ही ठरवलं आहे. आम्ही कोणाची मदत करतो आहोत ? त्या शेतकऱ्याची की दरोडेखोरांची ? सत्य आपल्याला समजलेलं नाही की आपल्याला समजूनच घ्यायचं नाही?

म्हणून तर त्या दयाघनाला प्रार्थना करायची
तू बुद्धी दे, तू तेज दे नवचेतना विश्वास दे
जे सत्य सुंदर सर्वथा, आजन्म त्याचा ध्यास दे...

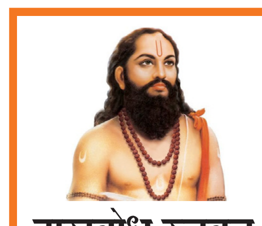

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

नवविधा भक्ति

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

आपल्या सभोवताली अनेक प्राणी आहेत. त्यांची ऊत्पती,स्थिती व लय हे सर्व विषय अभ्यासत जावे. अनेक प्राण्यांची शरीर रचना, अनेक प्रदेशांची रचना, पशुपक्षी,मासे,वनस्पती सर्वांचा अभ्यास करावा. चंद्र,सुर्य तारांचे समुह, ढगांचे समुह एकवीस स्वर्ग, सात पाताळ कशी आहेत याचा अभ्यास चालू ठेवावा. ब्रम्हा विष्णु, महेश, इंद्र, देव, वायु, वरूण, कुबेर यांच्या स्थानाचा अभ्यास करावा. नऊ खंड, चौदा भुवने, आठ दिक्पाळांची स्थाने नृिनिराळी दाट वने, ऊपवने कशी निर्माण झाली ते शोधून त्याचा अभ्यास करावा. भगवान शंकराचे सेवक गण, गंधर्व, विद्याधर, यक्षकिन्नर, नारद, तुंबरू, अष्टनायीका, संगीतशास्त्र यांचा अभ्यास करावा.

गंधर्व म्हणजे देवांचे गायक, विद्याधर म्हणजे देवांचा सहाय्यक कनिष्ठ देव, यक्ष म्हणजे कुबेर सेवक कनिष्ठ देव, किन्नर म्हणजे अश्वमुख कनिष्ठ देव नारद म्हणजे ब्रम्हदेवाचा मानसपुत्र व प्रख्यात देवष्रि, तुंबरू म्हणजे सगीतात तज्ञ असलेला गायक. साहित्य शास्त्रात वर्णन केलेल्या काव्यातील आठ प्रकारच्या स्त्रिया यातील स्विया, अन्या, परकीया, साधारणा या मुख्य स्त्रिया आहेत. संगीतातील निरनिराळे राग, ताल, वाद्ये नाच यांचे ज्ञान ग्रहण करावे. तसेच चौदा विद्या, चौसष्ठकला, हातावरील रेषांची लक्षणे, ऊत्तम माणसाच्या अंगी असणारी बत्तीस लक्षणे. यांची माहिती घ्यावी.

मंत्र, औषधीमणी, तोडगे, सिध्दि, नानावल्ली, नानाऔषधे, धातुंचे रसायन करण्याची क्रिया म्हणजे सोने वितळवून त्याचे दागिने तयार करणे, लोखंड वितळवून अवजड सामान तयार करणे, दगड, लाकुड यांच्यापासून नवनवीन वस्तु तयार करणे इ. नाडी परिक्षा करावी, योग्याचे व्यक्तिगत मन जसजसे विश्वमनाशी तादात्म पावू लागते तसतसे ते अत्यंत सुक्ष्म व विशाल बनत जाते. पंचमहाभूतावर त्याचे स्वामित्व प्राप्त होते. यालाच भूतजयअसे म्हणतात. यावर विजय मिळवल्यानंतर योग्याच्या अंगी अनेक प्रकारच्या विलक्षण शक्ति प्रगट होतात. त्या कशा प्रकारे हे आपण पुढच्या ओव्या मध्ये अभ्यासु.
(क्रमशः)

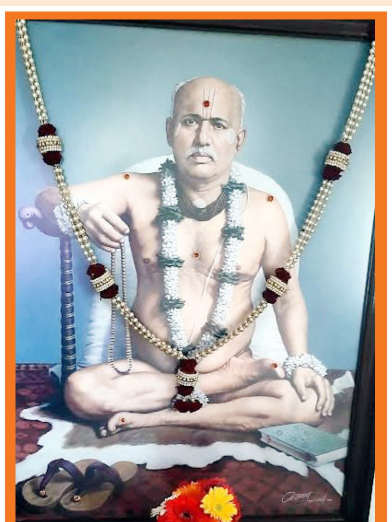

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

नामस्मरणरूपी शेताची मशागत

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

नामस्मरणरूपी शेतात उत्तम पीक येण्यासाठी प्रथमत: सदाचरणाची आवश्यकता आहे. सदाचरण हे शेताचे रक्षण करण्याकरिता लागणार्या कुंपणासारखे आहे. दुसरी गोष्ट, शुद्ध अंत:करण म्हणजे उत्तम काळी भुसभुशीत जमीन. या जमिनीमधले दगड, हरळी, वगैरे काढून ती साफ करावी; म्हणजेच, अंत:करणात कोणाबद्दलही द्वेष, मत्सर, वगैरे ठेवू नये. शुद्ध अंत:करणानंतर नामस्मरणाचे महत्त्व आहे. नामस्मरण हे त्या जमिनीत पेरण्याचे बी आहे. हे बी किडके नसावे; म्हणजे, नाम सकाम नसावे. उत्तम बीज म्हणजे नामाकरिताच नाम हे आहे. त्यानंतर तीर्थयात्रा, संतांचे आशीर्वाद, त्यांची कृपादृष्टी, यांची आवश्यकता आहे. या सर्व गोष्टी पाटाच्या पाण्यासारख्या आहेत. यामुळे शेत चांगले यायला मदत होते. शेवटची महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे भगवत्कृपा होय. भगवत्कृपा ही पावसाच्या पाण्यासारखी आहे. पाटाच्या पाण्यापेक्षा पावसाच्या पाण्याची गोष्ट काही और आहे. पण तो पडणे न पडणे आपल्या हाती नाही. शेताला लावण्याकरिता पाटाचे पाणी एखादी विहीर, तलाव किंवा नदी यामधून नेता येणे शक्य असते; परंतु पावसाच्या बाबतीत कोणाला काहीच करता येत नाही. त्यामुळे एखाद्याने शेताची उत्तम निगा राखली, उत्तम बी पेरले, तरी पावसाच्या अभावी पीक न येण्याचा संभव असतो. नामस्मरणरूपी शेताचे एक वैशिष्ट्य आहे. ते हे की, त्याच्या अंगी लोहचुंबकासारखी आकर्षणशक्ती आहे. म्हणून हे शेत वाया गेले असे कधीच होत नाही. आपण असे पाहू की, दोन शेतकरी आहेत; एक कर्तव्यकर्म म्हणून वेळ झाली की आपल्या शेताची मशागत करणारा आहे, तर दुसरा आळशी म्हणजे मशागत न करणारा आहे. आता जेव्हा पाऊस पडेल तेव्हा, ज्याने मशागत केली त्याचे शेत उत्तम वाढेल, पण दुसऱ्याचे वाढणार नाही. भगवंताच्या कृपेने जो पाऊस पडणार, त्याचा एकाला फायदा मिळेल; तो दुसर्याला मिळणार नाही. म्हणजे जो नियम प्रपंचात लागू तोच परमार्थात लागू. भगवंताची कृपा सर्वांवर सारखाच वर्षाव करीत असते. ज्याने ज्या प्रमाणात चित्तशुद्धी केली असेल, त्या प्रमाणात त्याला फायदा होईल, दुसर्याला नाही होणार. भगवंत किंवा संत समदृष्टी असतात ते असे. भगवंत नि:पक्षपाती आहे. त्याच्यापाशी कोणताही भेद नाही. आपण तयार झालो की त्याची कृपा आपोआप होते. कृपेला योग्य अशी भावना तयार करणे आपले काम आहे. संतांनी नुसते आपल्याला सांगून भागत नाही, आपण काय करायला पाहिजे हे कळून आपण ते स्वत: करायला पाहिजे. त्यांच्या ठिकाणी जर विषमता दिसली तर तिचा उगम किंवा कारण आपल्यातच आहे हेच यावरून दिसते.

शुद्ध अंत:करण ठेवून नाम घेतले तर भगवंताच्या कृपेचा अनुभव येईल.

जुनाट सर्दीदेखील कायमस्वरूपी बरी होऊ शकते

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

ऋतू बदलाच्या काळात हमखास होणारा आजार म्हणजे सर्दी. प्रत्येकालाच कधी ना कधी सर्दीचा त्रास होतो.

परंतु काहींना मात्र वर्षानुवर्षे सर्दी त्रास देत असते. सर्दीची योग्यवेळी चिकित्सा केली नाही तर पुढे खोकल्यापासून ते दम्यापर्यंत विविध आजार होऊ शकतात.

सर्दीची कारणे

थंड पदार्थांचे सेवन, थंड वातावरणात किंवा एसीत काम करणे, रात्री जागरण, धुळीशी संपर्क येणे, पोट साफ न होणे, गरजेपेक्षा जास्त पाणी पिणे, पचन व्यवस्थित नसणे, दिवसा झोपणे या कारणांमुळे सर्दीचा त्रास होतो.

सर्दीची लक्षणे

नाकातून पाणी वाहणे, नाक बंद होणे, वारंवर शिंका येणे, डोके दुखणे किंवा जड होणे, आवाजात बदल होणे, अंग दुखणे, ताप आल्यासारखा वाटणे, दम लागणे अशी अनेक सर्दीच्या रुग्णात सामान्यपणे आढळून येतात. अनेक रुग्णांना तर २-३ रुमाल घेऊन बाहेर पडावे लागते. नाक सतत गळत असते. अनेकांना एकावेळा २०-२० शिंका येतात. धुळीची ॲलजी असणा-यांना धुळीशी संपर्क येताच त्रास सुरू होतो. केवळ चादर झटकल्याचे निमित्त होऊन सर्दीचा त्रास सुरू होतो. औषधे घेतल्यास तात्पुरते बरे वाटते, परंतु परत सर्दीचा त्रास सुरू होतो. वीस-वीस वर्षांपासून सर्दीने त्रस्त असलेले अनेक रुग्ण मी प्रक्टीसमध्ये पाहिलेले आहेत.

सर्दीवरील उपचार

आयुर्वेदीय उपचारांच्या साहाय्याने जुनाट सर्दी देखील कायमस्वरूपी बरी होऊ शकते. पंचकर्मापैकी एक असलेले 'नस्यकर्म' हे सर्दीच्या रुग्णांसाठी एक वरदानच आहे. विशिष्ट पद्धतीने औषधी तेल नाकात सोडण्याच्या प्रक्रियेला नस्यकर्म म्हणतात. नस्यकर्मामुळे नासामार्गातील दोष बाहेर पडून सर्दीची लक्षणे त्वरेने कमी होतात. ॲलर्जीमुळे होणा-या सर्दीमध्ये सुद्धा नस्याचा अतिशय उत्तम उपयोग दिसून येतो. यासोबतच काही आयुर्वेदीय औषधांचे सेवन केल्यास अनेक वर्षांच्या सर्दीचा त्रास कमी होऊ शकतो.

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

काय करावे

कोल्ड्रींक्स, आइस्क्रीमसारख्या थंड पदार्थांचे सेवन टाळावे.

केळी, काकडी, दही, टोमॅटो हे पदार्थ टाळावेत.

गरजेपेक्षा अधिक पाणी पिऊ नये.

पोट साफ राहील याकडे लक्ष द्यावे.

केस धुतल्यानंतर लवकर कोरडे करावेत.

शिंका जास्त येत असल्यास 'क्षवथु तेल ' नाकात टाकावे.

रात्री सर्दीचा त्रास अधिक होत असेल तर झोपताना थोडे फुटाणे खावेत, त्यानंतर पाणी पिऊ नये.

भाताचे प्रमाण कमी करावे.

शक्यतो एसीचा वापर टाळावा.

***

॥ संत महात्म्य ॥

लेखक - मधुकर बोरीकर
9403061886

महात्म्यांचा अवीर्भाव भगवान श्रीकृष्णाची लीला स्थाने

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

सूरदासांची भक्ती दिवसा गणित प्रगाढ व्हायला लागली होती.भगवंताला ते बाल रुपात भजत.नेत्र नसतानाही भगवंताच्या लीला त्यांच्या समोर अगदी स्पष्ट दिसत. त्यांच्या अवतीभवती असणारी लहान बालके यांना सुद्धा दे माझे कान्हा म्हणून संबोधत. आणि वारंवार त्या सर्वांना मनोमन नमस्कार करीत. त्यांची कृष्ण भक्ती इतकी अभेद्य होती की एकदा जंगलातून जात असताना रस्त्यात एक विहीर लागली. आणि अंध सुरदासांना हे न दिसल्याने त्यांचा पाय त्या विहिरीत पडणार ,इतक्यात एका दहा-बारा वर्षाच्या मुलांचा त्यांना स्पर्श झाला. तो हलकेच म्हणाला ''बाबा इकडे कुठे? ही तर विहीर आहे .तुम्ही पडाल ना! त्याचां दिव्य स्पर्श होताच चैतन्याची ओळख त्यांना पटली .तो दिव्य स्पर्श त्यांनी ओळखला.हा प्रभूचाच स्पर्श आहे ही त्यांना खात्री पटली. त्यांचा योगाग्नी प्रचंड वाढला. आणि त्यांनी ओळखले की तो स्पर्श करणारा दुसरा तिसरा कोणी नसून प्रत्यक्ष श्रीकृष्ण आहे. त्यांनी विचारले बाळा तू माझा कान्हा आहेस नारे ? तो म्हणाला ''छे हो मी गोपाळ, गाईगुरे चारायला येथे येतो.सूरदास म्हणाले प्रभू या आंधळ्या भिकाऱ्याची का थट्टा करत आहात?मी तुम्हाला केंव्हाच ओळखले आहे. असे म्हणताच त्या मुलाने यांचा हात झिडकारून तो निघून गेला.

त्यावेळेस त्यांच्या मुखातून आपसूक शब्द बाहेर पडले....

हात छुडा के जावत हो निर्बल जान के मोहे/ दिल से जब जाओगे तब सबल मानु मै तोहै.

हृदयात परमेश्वराचे स्थान किती बळकट असावे याची कल्पना आपणास सूरदासाकडे पाहून येते. परमेश्वराचे स्थान त्यांच्या हृदयात इतकं बळकट की प्रत्यक्ष परमेश्वराला चॅलेंज दिलं की माझ्या हृदयातून जाऊन दाखव !आता आपण आपल्या भक्तीची सूरदासाच्या भक्तिशी तुलना तरी करू शकू काय?

असे म्हणतात एकदा प्रत्यक्ष भगवान श्रीकृष्णाने सूर दासांना गोलोकं धामात चालणारी रास पाहण्याची अनुमती दिली. त्यांना नेत्र प्रदान केले आणि सूरदास हाती एक जळता टेंभा घेऊन रास पाहू लागले. भगवंताची रास सुरू झाली त्या चैतन्य लहरीत सूरदास इतने इतके रंगून गेले ,इतके तल्लीन झाले आणि समाधी अवस्थेत गेले.त्यांचा अहंकार लीन झाला. त्यांना कशाचेच भानच उरले नाही.

रास चालू असताना मध्येच क्षणभर थांबून राधा राणी श्रीकृष्णास म्हणाली कान्हा हा कोण मनुष्य प्राणी? इथे आज नवा दिसतोय? त्याला गो लोकात कसा प्रवेश दिला? श्रीकृष्ण त्यावर उत्तरले'' राधे जरा धीर धर, तुला कळून येईल.''

सूरदासांनी हातात घेतलेला टेंभा जळजळत त्यांचा हातही जळायला लागला. हात भाजला जात असतानाही सुर दासाना याची जाणीवही नव्हती.तसेच ते बेभान अवस्थेत समाधीस्थ झाले होते. राधेने सूरदासांचा जळता हात पाहिला ,श्री सूरदास हे किती महान आहेत आणि गोलोकातील रास पाहण्यास ते कसे पात्र आहेत हे तिला उमगले. रास थांबल्यानंतर प्रभूंनी कृपा करून सूरदासांचा हात पूर्वीसारखाच केला. त्यानंतर श्रीकृष्ण भगवान म्हणाले सूरदासा तुम्हाला मी नेत्र दिलेले आहेत आता ते तसेच राहू द्या ! त्यावर सूरदास उत्तरले प्रभू नको, मला जे नेत्र विषयाकडे, जगाकडे पाहायला लावतील असे नेत्र नकोतच. मला असे नेत्र द्या की मला जग नाही पण तुम्ही सतत आणि स्वच्छ दिसावेत. असे अंतर चक्षु मला द्या.पुढे सतत तुमचे माझ्या मनात सतत तुमचे ध्यान राहावे. माझ्या हृदयात तुमच्या बद्दलचे प्रेम सदैव ओसंडत राहावे. मला केवळ एवढा आशीर्वाद द्या! संत किती महान असू शकतात, ते प्रभुच्या भक्तीत किती तल्लीन होतात हे या चरित्रवरून आपल्याला कळते. सुरदासांच्या पद रचना लोकांच्या ओठावर सहजतेने यायला लागल्या. त्यांची महती तानसेना मार्फत अकबर बादशहा पर्यंत पोहोचली. अकबर बादशहाने त्यांना स्वत:ची स्तुती सुमने रचन्या विषयी आज्ञा केली. पण मी भगवंता शिवाय कोणाशीच बांधलेला नाही असे बाणेदारपणे सांगून सूरदास यांनी बादशहांची स्तुती कवणे लिहिण्यास ठाम नकार दिला. तरीही अकबर बादशहाने प्रभावीत होऊन सुरसागर या काव्यसंग्रहाचे फारशी मध्ये अनुवाद केला. या सुर सागर मधील भ्रमर गीत हे साहित्य दृष्टीने सर्वोत्कृष्ट मानल्या जाते. अनेक विद्यार्थ्यांचा, विद्वानांचा तो अभ्यासाचा विषय आहे. जनसामान्यांना कृष्णभक्तीत लिन करण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य श्री सूरदास यांनी केले.त्यांचे विमल चरणावर विनम्रपणे दंडवत घालुया.

हाथी घोडा पालखी जय कन्हैया लाल की !

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

कान्ताकटाक्षविशिखा न लुनन्ति यस्य
चित्तं न निर्दहति कोपकृशानुतापः ।
कर्ष न्ति भूरिविषयाश्च न लोभपाषै –
र्लोकत्रयं जयति कृत्स्नमिदं स धीरः ।।

अर्थ – ज्याच्या चित्ताचा वेध सुंदरींचे कटाक्षही घेऊ शकत नाहीत, ज्याला क्रोधाग्नी जाळू शकत नाहीत, ज्याला विषय आपल्या लोभपाशांनी आकर्षित करू शकत नाहीत, ती धीरोदात्त व्यक्ती समस्त त्रिलोकावर विजय प्राप्त करते.

धीरोदात्त व्यक्तिमत्व कशाप्रकारे सर्वजयी ठरते, ते येथे भर्तृहरींनी या श्लोकाद्वारे सांगीतले आहे.

केनापि हि शूरेण पादाक्रान्तं महीतलम्।
क्रियते भास्करेणेव स्फारस्फुरिततेजसा ।।

अर्थ – जसे एकच सूर्य आपल्या विस्तीर्ण तेजाने, तसे एकच पराक्रमी मनुष्य आपल्या पराक्रमाने या समस्त महीतलास म्हणजे पृथ्वीस पादाक्रांत करतो. पराक्रमी मनुष्याचे महत्व या श्लोकात भर्तृहरींनी सांगीतले आहे.

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

खरे वैराग्य संतांजवळ असते कारण ते विवेकातून आलेले असते. स्माशनातून येताना वैराग्य येते.मैथुन नंतर ही ते येते. हे क्षण भंगूर असते. ज्यावेळी अंत:करण मन बुद्धी ढळते त्या वेळी हे विचार वैराग्य आठवायला हवे. उत्तम वैराग्य विवेकातून येते.विवेक संतांजवळ असते.

कथा ऐकता ऐकता धावते संकलन
मधुकर बोरीकर, 9403061886

चंद्र तेथे चंद्रिका, शंभू तेथे अंबिका.. यातही हे स्पष्ट होते. मनाच्या उपशमाचा विचार वशिष्ठानी सांगितला. मनाला देवाचा चरणी समर्पित करणे. त्यास आवरता यायला हवे. आपले मन कोठे धावू नये, मन स्थिर असावे या मनोनाश करणे गरजेचे असते..सरूप, अरूप मनोनाश असे दोन प्रकार आहेत.मनाला शांत,निश्पंद करायचे तर ज्ञानाने, संत संगती,योग,प्राणायाम या द्वारे करावे.माणसाचे जीवनाचे अधिष्ठान हे विचाराचे आहे. रणांगणात गीतेचा उपदेश देताना कृष्ण व अर्जुन हे कसे होते तर अस्थिर मनाचा कृष्ण म्हणजे अर्जुन, आणि स्थिर मनाचा अर्जुन म्हणजे कृष्ण. या दोघात देहाच्या शिवाय अन्य फारसा फरक नव्हताच. मनाच्या बोधा साठी संत वांगमय असते. विश्वामित्र सोबत राम व लक्ष्मण सोबत गेली. विश्वामित्रांनी रामास अनेक अस्त्रे दिली,शस्त्रे दिली जी भगवान शंकराकडून मिळविली होती. अस्त्रे मंत्र सामर्थ्यावर अवलंबून होते. विश्वामित्रांनी रामचंद्र प्रभूला ज्ञानसंपन्न केले. वसिष्ठानी प्रभु रामास ज्ञान दिले तर विश्वामित्रांनी त्यांना कर्माचे अधिष्ठान दिले. कर्माला निर्दोष ज्ञानाचे डोळे हवेत. ज्ञान आंधळे व कर्म दूषित हे उपयुक्त नाही. दोन्हीं असावेत. जीवनाची धन्यता ज्ञानाने होतेच, पण कर्मनिष्ठता नसेल तर जीवन निरर्थक होईल. **(क्रमशः)**

दिवंगत डॉ. संभाजी खराट लिखित वैधव्याची समस्या...चे प्रकाशन

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – दिवंगत डॉ. संभाजी खराट लिखित वैधव्याची समस्या आणि मुक्तीची दिशा या पुस्तकाचा प्रकाशन सोहळा एमजीएम वद्यापीठातील आर्यभट्ट हॉलमध्ये थाटात पार पडला. जेष्ठ विचारवंत व एमजीएम वद्यिापीठाचे माजी कुलगुरू डॉ. सुधीर गव्हाणे, जेष्ठ साहत्यिकि व विचारवंत डॉ. प्रल्हाद लुलेकर, स्त्रीप्रश्नाच्या अभ्यासक प्रा.डॉ. मंजुश्री लांडगे यांच्या हस्ते झाले. अध्यक्षस्थानी सत्याशोधक विचारवंत प्रा. सुदाम चिंचाणे होते. यावेळी मंचावार श्रीमती वर्षा संभाजी खराट यांची उपस्थिती होती.

डॉ. प्रल्हाद लुलेकर पुस्तकावर भाष्य करताना म्हणाले, पुरुष माणूस आहे तशी स्त्री देखील माणूस आहे. समाज स्त्रियांना आज माणूस मानायला तयार नाही, अशी खंत व्यक्त करून ते म्हणाले, डॉ. खराट यांनी त्यांच्या ग्रंथात स्त्रियांसंबंधी जाचक प्रथा आणि त्यांच्या मुक्तीच्या दिशांच्या अनुषंगाने सखोल अभ्यास करून स्त्रियांच्या मूलभूत प्रश्नांना हात घातला आहे. स्त्रिया कुठे कुठे गुलाम आहेत आणि त्यांना गुलाम कसे केले जाते, याची सवस्तिर मांडणी आहे. त्यामुळे हे पुस्तक अत्यंत महत्त्वपूर्ण झाले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी हिंदू कोड बिलाच्या माध्यमातून स्त्रियांसाठी खूप मोठे काम केले आहे, याचा आदर्श आपण घेणे आवश्यक आहे. आपण सर्वांनी स्त्रियांकडे बघण्याचा दृष्टिकोन बदलावा. याबाबत वारंवार चिंतन होणे आवश्यक असल्याचे डॉ. लुलेकर म्हणाले.

डॉ. सुधीर गव्हाणे भाष्य करताना म्हणाले, पुरुष बदलला की समाज बदलतो. भारतीय संविधानामुळे स्त्रियांना समान अधिकार आहेत. भारतात स्त्रियांच्या समानतेची एक परंपरा आहे. चार्वाक पासून ते आज डॉ. संभाजी खराट यांच्यापर्यंत ती दिसून येते. आज अभव्यिक्ती स्वातंत्र्यावर आघात होतोय. समानतेसह स्त्रियांच्या अधिकारातही अडचणी नर्मिाण केल्या जात आहेत. समाजव्यवस्था आजारी पडली आहे. स्त्रियांवर पुन्हा नवगुलामी लादण्याचे काम सुरू आहे. तिला सौंदर्याच्या पिंजऱ्यात अडकवण्याचा प्रयत्न केला जात आहे म्हणून आपण महात्मा फुले यांच्यासारखे स्पष्ट आणि परखडपणे बोलले पाहिजे. आजच्या वर्तमान परस्थितीत डॉ. खराट यांच्या या पुस्तकांत समग्रता असल्याने तो अत्यंत मोलाचा झाला आहे. सर्वांनी विकत घेऊन वाचला पाहिजे आणि इतरांनाही भेट देण्याचे आवाहन डॉ. गव्हाणे यांनी केले.

एमजीएम वद्यिापीठातील स्त्री व लिंगभाव अभ्यास आंतरवद्यिा अभ्यास शाखा विभागाच्या प्रा. डॉ. मंजुश्री लांडगे पुस्तकावर भाष्य करताना म्हणाल्या, स्त्रियांना जाचक ठरणाऱ्या अनष्टि प्रथांमुळे त्यांच्या जगण्यावर बंधने येतात. जात, धर्म व संस्कृतीच्या नावाखाली स्त्रियांचे शोषण सुरू आहे. केवळ भारतातच नाही तर जगभरात हे चालू आहे. लग्नानंतर सौभाग्य अलंकाराचा संबंध पुरुषाच्या दीर्घायुष्याशी जोडला जातो, पण लग्नाअगोदरही यातील बहुतांश अलंकार मुली परिधान करतातच की. पतीच्या निधनानंतर मात्र सगळ्या सौभाग्यलंकाराचा त्याग करावा लागतो. या अशा सर्व प्रथा परंपराकडे चिकत्सिकपणे पाहणे गरजेचे आहे, असे डॉ. लांडगे म्हणाल्या. अध्यक्षीय समारोप करताना सत्यशोधक विचारवंत प्रा. सुदाम चिंचाणे म्हणाले, डॉ. संभाजी खराट हे कर्ते सुधारक होते. त्यांनी प्रशासनात राहुनही सत्यशोधक चळवळीसाठी योगदान दिले. अत्यंत संवेदनशील मनाच्या या माणसाने अनेक ग्रंथ लिहिले. डॉ. खराट यांचे पुस्तक सत्यशोधक चळवळीचा महत्त्वपूर्ण दस्तऐवज ठरणार आहे. प्रारंभी डॉ. खराट यांचे स्नेही पी. ए. सत्वधर यांनी मनोगत व्यक्त केले. सूत्रसंचालन डॉ. प्रभाकर गायकवाड यांनी, तर संताजी खराट यांनी आभार मानले. यावेळी खराट यांचे वडील शिवाजी खराट, सासरे एस. बी. टाकळखेडे, अनिल टाकळखेडे, कल्पना टाकळखेडे, डॉ. शेषराव पठाडे, डॉ. गणी पटेल, माजी उपजल्हिाधिकारी भाऊसाहेब जाधव, डॉ. नवनाथ गोरे, सरस्वती हारकळ, अनिता देवतकर, मीरा बनकर, स्वप्नील खराट, दीपाक्षी चिंचाणे, सुजय खराट आदी उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या आयोजनामध्ये सत्यशोधक डॉ. संभाजी खराट मत्रिमंडळ, सर्व परिवर्तनवादी संघटना आणि ग्रंथाली प्रकाशन यांचे सहकार्य लाभले.

रवींद्रनाथ टागोर

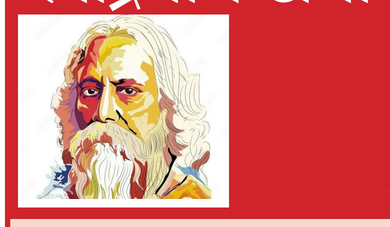

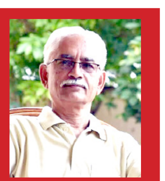

विश्वास देशपांडे,
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९९३२

रवींद्रनाथ टागोर : वारसा आणि कार्य

ज्योतिर्मय साहित्य

छोटी छोटी पण आशय प्रधान असलेली कवितांची कडवी, प्रबोधनाचा संदेश देणाऱ्या पद्य रचना आणि त्याचे जोडीला तालवाद्यांचे सूर या माध्यमातून रवींद्रसंगीत सहजपणे जनमानसात पोहोचले आणि लोकप्रियही झाले.

आपल्या संगीतकारकिर्दीच्या तिसऱ्या टप्प्यामध्ये त्यांनी आपल्या गीत आणि संगीतात आणखी वेगवेगळे प्रयोग केले. शास्त्रीय संगीत आणि लोकगीतांमध्ये त्यांनी आपल्याला हवे त्याप्रमाणे बदल करण्याचा प्रयत्न केला. भारतीय संगीतात माहिती नसलेला कंपोझिशन हा नवीन प्रकार त्यांनी रूढ केला आपल्या संगीत प्रवासात दोन ते अडीच हजारांपेक्षा जास्त गीते लिहून स्वतः त्यांना चाली लावल्या त्याचप्रमाणे त्यांनी नाटक, संगीत आणि नृत्य या तीन कलांचा अद्भुत असा त्रिवेणी संगम घडवून आणला. रवींद्रनाथांचे संगीत हे अस्सल भारतीय असून आज बंगालमधील घराघरांमध्ये तसेच देशाच्या विविध भागांमध्ये निनादत आहे. त्याचे कारण म्हणजे त्याची लोकाभिमुखता आणि हृदयाला भिडण्याची क्षमता.

रवींद्रनाथ स्वतः उत्कृष्ट गायक होते राष्ट्रीय काँग्रेसचे कलकत्त्यात जेव्हा अधिवेशन झाले तेव्हा त्यांनी वंदे मातरम हे गीत अत्यंत तन्मय होऊन म्हटले. त्यांनी गायलेल्या गीतांचा श्रोत्यांवर दीर्घकाळ प्रभाव असायचा. त्यांचे आमार शोनार बांगला हे बांगलादेशचे राष्ट्रगीत असो की आपल्या देशाचे राष्ट्रगीत जन-गण-मन या त्यांच्या रचना अत्यंत अप्रतिम आहेत. आपल्या देशावर तर त्यांचे सर्वच क्षेत्रातील कायमचे न फिटणारे ऋण आहे. रवींद्र संगीताचा प्रभाव बंगालमधील घराघरात आहे. रोबिन्द्रो शोंगीत म्हणून ते प्रसिद्ध आहे. बंगालमध्ये त्याला लोकसंगीताचे मोल प्राप्त झाले आहे. अनेक संगीतकार आणि कवींनी रवींद्र संगीतापासून प्रेरणा घेतली. बॉलिवूडमधील अनेक गीते रवींद्र संगीतावर आधारित आहेत. रवींद्रनाथांनी या क्षेत्रातही एवढे प्रचंड काम करून ठेवले आहे की त्याचा मागोवा घेतल्याशिवाय संगीतकार आणि गायकांना पुढे जाता येत नाही. ''जोदी तारे नाइ चीनी गो शेकी'' हे रवींद्र संगीतातील गाणे वेगवेगळ्या गायकांनी गायले आहे. लिजंडरी सिंगर किशोरकुमार यांनी तर हे गाणे इतके अप्रतिम म्हटले आहे की ऐकताना जणू आपली समाधी लागते. जिज्ञासूंनी हे गीत यु ट्यूबवर अवश्य ऐकावे. याच गीताचा वापर अभिमान चित्रपटातील तेरे मेरे मिलन की ये रैना या गीतात फार सुंदर केला आहे. तसेच चंदा देखे चंदा हे झूठी चित्रपटातील गाणे आमी तोमाय जातो या मुखड्यावरून आणि जोदी तारो या गीतावर आधारित आहे. जलते है किसके लिये, जाये तो जाये कहा, मेघा छाये आधी रात, छुकर मेरे मन को यासारखी अनेक गाणी रवींद्र संगीतावरून प्रेरणा घेऊन जन्माला आली आहेत. संगीतकार अनिल विश्वास, आर डी बर्मन, हेमंतकुमार, सलील चौधरी आदी अनेक संगीतकारांनी रवींद्र संगीताचा वापर आपल्या गीतांमध्ये करून घेतलेला दिसतो. रवींद्रनाथांनी लिहिलेले एकला चलो रे या गाण्याचा वापर तर अनेक संगीतकारांनी आणि गायकांनी वेगवेगळ्या प्रकारे आपल्या कार्यक्रमात केला आहे. संगीत म्हणजे दोन आत्म्यानमधील दुवा असे रवींद्रनाथ म्हणत असत. त्यांच्या संगीताच्या धाग्याने खरे तर संपूर्ण भारतवर्ष जोडले गेले आहे.

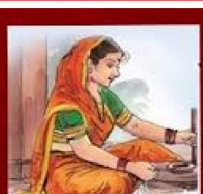

जात्यावरच्या ओव्या......

देली मही बाई
दूर देली कोकणात
काल केली याद
राती आली सपनात ||९७||

भरल्या बाजारात
मायलेकीची गंमत
खरं सांगा दादा
हिरव्या चोळीची किंमत ||९८||

संदर्भ- शांताई इंगळे
संकलन- सौ. मनोरमा बोराडे
सहशिक्षिका, छत्रपती संभाजीनगर

फुलमाला....

चिनी गुलाब (ऑफिस टाईम फ्लॉवर्स)

वसंत ऋतुची चाहूल लागताच
चिनी गुलाब भरभरून फुलतो
नाजूक देखणे रूप मनोहर
अनेक विविध रंगात खुलतो

नऊ ते सहा यावेळी फुले फुलती
म्हणून ऑफिस टाईम यांचे नाव
घरादाराला शोभिवंत करतात
सहज घेतात ती फुले मनाचा ठाव

सौ.माधुरी म.इनामदार, मिरज.

पिंपळ

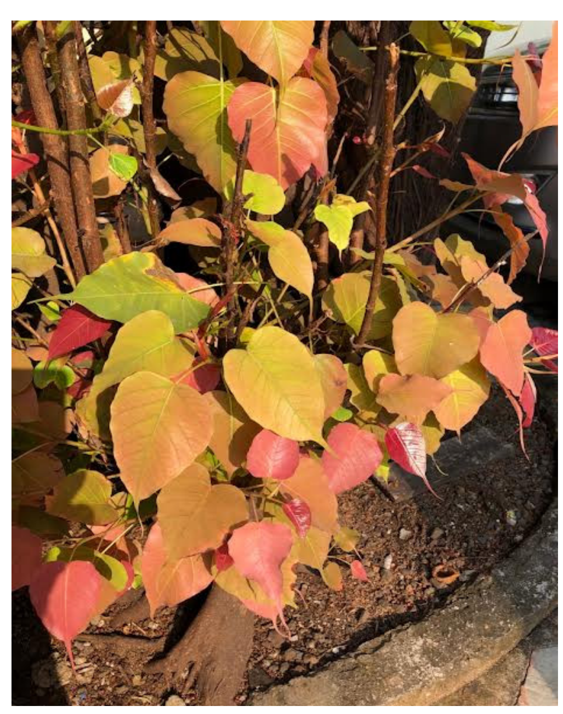

माहेरी आमच्या परसात खूप मोठा पिंपळ होता. त्याची हिरवीगार सुरेख पानांची नादमधुर सळसळ दुपारच्या शांत वेळीही माजघरात खूप छान ऐकू यायची. त्या निरव शांततेतला तो ताल आणि अनेक पक्ष्यांच्या बोलीचे एक सुरेख संगीत होऊन जातं असे. पण हे सगळे दिवसा. तिन्हीसांजेच्या वेळी त्याच आवाजाची गूढ भीती वाटत राही. त्या काळी मनोरंजनाची साधने काही नव्हतीच आणि त्यात खेड्यातील साधे जीवन. रात्रीचे जेवण लवकर होई. मग आसपासचे लोक, कधी पाहुणे मंडळी यांच्या रात्री गप्पा सुरु होत असत. त्यात पिंपळाचे झाड आणि त्या वर बसलेला मुंजा याच्या गूढ गप्पा सुरु झाल्या की मला खूप भीती वाटे. त्यात तात्या न चुकता अमावास्येला झाडाखाली नारळ फोडत. आणि मग रहस्य आणि भीती याच्या पिंग्यामुळे पिंपळ मनाच्या खूप दूर राही.

पण जसे बालपणाचे बोट सुटत गेले तशी भीती कमी आणि त्या झाडाबद्दलची उत्सुकता वाढली. त्याची सुरेख पाने पुस्तकातील खूण म्हणून मी खूप दिवस ठेवत होते.त्या पानांचा आकार बदमासारखा असल्याने ते प्रेम पान म्हणूनही ओळखले जाते.फक्त आकारच नाही पण त्याची सुंदर हिरवाई,सुबकता, आणि वाळल्या नंतरही तगून राहिलेली सुबकता यामुळे कदाचित त्याला प्रेमाची ओळख मिळाली असेल. त्या पानांची वाळल्या नंतरचीही जाळीदार नक्षीचे अप्रूप खूप जपून ठेवावेसे वाटते. नंतर मोठी झाल्यावर त्या जाळीदार नक्षीत रंग भरून त्यात विविध काढलेली चित्रकारांची चित्रे बघितली आणि ते पान मनात कायमचे कोरले गेले. ते झाड मोठे होते त्याच्या फांदीला मध्ये श्रावणात उंच झोका बांधला होता. वाडा गेला गाव दूर राहिले पण आठवणींचा झुला मनात झुलत राहिला.

गाव बदलले पण माझ्या आसपास कुठेतरी तो पिंपळ असतोच.त्याची गूढरम्य रहस्यता तीच राहिलीय. मुंजा, भुते इत्यादींनी पिंपळ हेच का बरे झाड निवडले असेल?अर्थात त्या पैकी कोणीच मला कधी दिसले नाही पण निरनिराळ्या ठिकाणच्या अनेक अख्यायिकांची भर मात्र पडत गेली.आणि एक अबोध भीती पण राहिली.पण हे सगळे आठवताना मी पिंपळ पानावरचे विष्णुरूप आठवते मग माझे मन शांत होते तरीही मनात प्रश्न राहतोच विष्णूनेही पिंपळ पानच का निवडले असेल?

पिंपळ ह्या वृक्षाचे जीवन चार पाचशे वर्षे असते.सगळ्यात जास्त प्राणवायू पिंपळच देतो. पिंपळाचे झाड पक्ष्यांनी त्याची फळे खाऊन केलेल्या विष्ठेतून कुठेही उगवते.मी मात्र त्याचे कुठल्याही प्रतिकूल परिस्थितीत कुठेही त्याचे उगवणे, भरपूर प्राणवायू देणे, त्याची सुंदर हिरवाई आणि नादमधुर सळसळ हे गुण लक्षात ठेवलेत.माझ्या आयुष्याचे पान कसे कुठे गळून पडेल माहीत नाही पण असे आत खोलवर नक्की वाटते काही आपुलकीच्या व्यक्तींनी तरी ते जपून ठेवावे आणि सुकल्यावर ही दिसणाऱ्या जाळीदार नक्षीतून त्यांना निर्मळ आनंद मिळावा.

इंदापुरी निखारे

आमची पिली....

ज्योतिर्मय साहित्य

बंगल्यात कुत्रं घुसत असल्याचे पाहून त्याने त्याला हाड केले...आणि ते येड पण पळून गेले...

न ऐकणार कुत्रं आज लगेच पळाले हे पाहून उगीचच हसू आले ! ते पळत पळत पुढे जात होते आणि तो विचारात मागे मागे गेलो ते पार शाळेत ९ वी मधे...

दप्तर गळ्यात अडकवलेले... ४/५ मित्र , शाळा सुटल्यावरच्या गबाळ्या अवतारात !

कोणाची तरी टिंगलटवाळी करत आपापल्या घरी...

धिंगाणा करत, हसत बोलत जात होतो आणि आमच्या मागे मागे... एक छोटे कुत्र्याचे पिल्लू येत होते. अर्थात ते नंतर कळाले... एकदमच छोटे, करड्या रंगाचे, मस्त डोळे, ऐटीत आमच्या मागे येत होते...

आम्ही टिंगल टवाळी करत हसलो की ते पण आनंदाने आमच्या हास्य विनोदात सहभागी... उगीचच शेपटी जोरजोरात हलवून, उड्या मारत मारत...

तो तर पहाताक्षणी प्रेमात पडला... रेडिओवर लागणारे गाणे मनात आले प्रथम तुज पाहता तो काळही तसाच होता म्हणा ! आम्ही शाळेत जाणारी ८वी ९ विची निरागस मुले... तेव्हाच्या काळातील... जास्तीतजास्त कुत्रा, मांजर, पोपट यांच्याच प्रेमात पडायचे स्वातंत्र्य लाभलेले ! तर ते पिल्लू माझ्याच मागे मागे घरी आले...

घरच्याना पण ते आवडले... मग त्याला दूध, दूध पोळी कुस्करुन, एक ताट, पाणी पिण्यासाठी भांडे...

झोपायला पोते असे सगळे त्याला दिले... रात्री झोपायच्या आधी सहज डोकावले तर ते जागे होते...

त्याच्या जवळ जाऊन लहान मुलाला थोपटून झोपावंतात तसे झोपवले... मग मी झोपलो...

चहा घेत घेत सकाळी बाहेर आलो तर ते एकदमच आनंदी झालेले.. माझ्या पायाशी शेपटी हलवत खेळायला लागले, आईने त्याला दूध दिले, हळूहळू एकाच दिवसात प्रेमात तर पडलोच होतो पण भावनिक पण अडकत चाललो होतो..

४/५ मित्रांपैकी एक मित्र सकाळी लवकरच आला, म्हणाला कालचे कुत्रं कोठे आहे ?... मी पण लगेच आनंदाने घेऊन गेलो... त्याने त्याच्या पाठीवरून हात फिरवत उचलले... मी माझ्या मित्राची ओळख करुन देत होतो अन ते पिल्लू सगळं समजतं असल्यासारखे ऐकत होता... मित्राने विचारले अरे, याच काही नाव ठेवल का नाही ? जसे मी नाही म्हणालो तसे तो म्हणाला आपण नाव ठेवू या... त्याने खाली वाकून पाहिले आणि मला म्हणाला अरे, ही तर कुत्री आहे !...

मी म्हणालो मग काय झाले, आपण राणी असे नाव ठेवू ! मित्र म्हणाला आपण मस्त वेगळे नाव ठेवू...

थोडावेळ विचार केला...

कुत्रीचे नाव काय ठेवावे? काहीतरी वेगळे असेल असे वाटले... मला म्हणाला आपण हिचे नाव पीली असे ठेवू...

मी चालेल म्हणालो आणि आम्ही दोघानी त्या पिल्लूचा नामसंस्कार केला... लहान भावा बहिणीला बोलावले आणि सांगितले... की आपण बारस करत आहोत...

मग देवासमोरची घंटी आणि ताटली वाजवायला सुरुवात केली... त्याने एका कानात पीली पीली...

आणि मी दुसऱ्या कानात पीली पीली असे ओरडलो...

अशा रीतीने पिल्लूचे बारसे पूर्ण जबाबदारीने पार पाडले...

आमच्या घरात सांगितले हिला पीली म्हणायचे...

या सर्व गोंधळात शाळेची वेळ झाली पळतच शाळेत पोहोचलो... शाळा सुटली नेहमीप्रमाणे ४/५ मित्र घरी जात होतो... घर जवळ येताच सकाळी लवकर आलेला मित्र म्हणाला...यांना पण दाखव ना ते पिल्लू !

मी पण उत्साहाने पीली पीली अशी हाक मारली...

अन माझा आवाज ऐकून ती पळतच बाहेर आली...

मित्रांनी कौतुक केले पण एक मित्र चिडला...

आणि नर्व्हस होऊन निघून गेला...

तसा माझा मित्र म्हणाला... तुला माहित आहे का?

तो लगेच का निघून गेला? मी नकारार्थी मान हलवून पूर्ण करायच्या आधीच मला म्हणाला...

त्याच्या शेजारी एक मस्त मुलगी रहाते तिचे नाव पीली आहे ! आता त्या मित्राचा सर्व आगाऊपणा कळाला पण... राग न येता त्याच्याकडून आगाऊपणा कसा करावा याचे शिक्षण घेण्यास सुरुवात केली...

शालाबाह्य शिक्षण पण महत्वाचे ना ! ९ वीचे वर्ष, शेवटचा दिवस आणि शेवटचा तास.. सर मस्त गप्पा मारत होते...

आता तुम्ही दहावीत जाणार, तुम्हाला पुसटशी अंडरलाइन आली आहे ! पुढील वर्ष महत्वाचे !

एक पोगो पहाणारा मित्र उठला, सर अंडरलाइन म्हणजे काय ? सर म्हणाले मिशा येत आहेत ना !

आता तुम्ही इम्पॉर्टन्ट झाला !

सरांच्या या उत्तरावर मग आगाऊ मित्राने अतिशय विनम्र पणे... भोळा बावडा प्रश्न केला...

पण सर मुलीना तर मिशा येत नाही ना !

मग त्या इम्पॉर्टन्ट झाल्या हे कसे ओळखायचे ?

सगळा वर्ग हसायला लागला !

वर्ष अखेर शेवटी सरांची इच्छा नसतानाही त्याला तुडवून केली... असो !

तर सर्व एसएससी च्या तयारीला लागले...

दिवस भराभर जात होते... घरचे बाहेरचे प्रोत्साहन या नावाखाली टेन्शनच देत असायचे !

मी शाळा, अभ्यास वगैरे रुटीन माझे मी करुन टाकले होते... आमची पीली माझ्यामागे मागे सतत असायची...

रोज थोडा वेळ तिच्या बरोबर खेळत असे तेव्हाच ती शांत होत असे... शेवटी शेवटी केव्हा एकदाची परीक्षा होते आणि कॉलेज मधे जातो याची स्वप्ने पहात होतो... आणि एक दिवस आई म्हणाली पीली आई होणार आहे !

पण तू अभ्यासाकडे लक्ष दे... मी पिलिकडे पाहिले, खुश झालो, पीलीला दूध दिले... पीलीला दोन अंडी दिली...

पीली खुश झाली ! तिच्या आयुष्यात पहिल्यांदा तिने अंडे खाल्ले होते !

आमच्या मुळे ती पण बिचारी व्हेजिटेरियन !

शाळेचा शेवटचा दिवस, सर्व आदरणीय शिक्षकांना नमस्कार करुन आशीर्वाद घेतला...

मित्रांबरोबर गप्पा आणि आता परीक्षेनंतर भेटू या म्हणून निरोप शाळेचा ! आनंदाने घरी पोहोचलो तर पीली आई झाली होती... ८/९ पील्ले तिला चिकटून पडलेली होती...

आईला विचारले... आई म्हणाली तू शाळेत गेला अन लगेचच... मी शाळेतून आलेला तिनं पाहिले होते...

पार गळून गेली होती ! ती फक्त आणि फक्त माझ्याच कडे पहात होती ! जवळ जावे का न जावे असा विचार चालु असतानाच... आई दूध घेऊन आली, मला म्हणाली पीलीने काहीच खाल्ले नाही ! तुझ्याकडून दूध घेते का पहा ! तिचे डोळे माझ्या कडेच होते ! मी दूध घेऊन पिलिकडे गेलो...तीने कसेबसे थोडेसे दूध पीले ! मी तिच्या पाठीवरुन हात फिरवत होतो, तिची नजर आश्वासक झाली ! पाठीवर हात फिरवत असतानाच ती शांत झाली होती ... काही काही घटना...काहीही झाले तरी... विसरायच्या नसतात...भावना जेव्हा असंवेदनशील होण्यासाठी वेठीस धरतात...

तेव्हा अशी एखादी पिली आठवावी...

मैत्रीच्या मोरपीस आठवणी... 'एप्रिल मे ९९'....

ज्योतिर्मय साहित्य

उन्हाळ्यात एप्रिल-मेची सुट्टी म्हणजे अनेकांसाठी सुवर्णकाळच असतो. हा काळ आपल्याला कायम लक्षात राहतो. तेच रोहन मापुस्करानी 'एप्रिल मे ९९' या चित्रपटामध्ये मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे.या चित्रपटावर टाकलेला हा दृष्टीक्षेप...

रोहन मापुस्कर दिग्दर्शित 'एप्रिल मे ९९' हा सिनेमा २३ मे रोजी प्रेक्षकांच्या भेटीला आहे. जुन्या काळातील सुखसोयी आणि नवीन काळातील धक्क्याचे एक अप्रतिम वर्णन म्हणजे हा चित्रपट आहे. आजकाल अनेक जण आपले लहानपणीचे फोटोस पोस्ट करून 'नॉस्टॅल्जिक' करण्याचा ट्रेंड वाढलेला आहे. अनेकांना असा वाटत कि आपल्या आयुष्यातील आपले लहानपणीचे दिवस पुन्हा यावे. आयुष्याला एक 'रिवाइंड बटण' असावं आणि पुन्हा त्या काळात जावं. पण ते फक्त 'वाटण्या' पुरतंच राहतं. परंतु, रोहन मापुस्कर दिग्दर्शित 'एप्रिल मे ९९' हा सिनेमा मात्र आपल्या हाती ते रिवाइंडचं बटण देतो, आपल्याला त्या काळात घेऊन जातो आणि भरभरून आनंदही देतो. नेमकं ह्या चित्रपटात काय आहे? लहानपणीच्या कोणत्या आठवणींनी आपल्याला हायसे होते? हेच या चित्रपटात दाखवलं आहे.

उन्हाळ्यात एप्रिल-मेची सुट्टी म्हणजे अनेकांसाठी सुवर्णकाळच असतो. हा काळ आपल्याला कायम लक्षात राहतो. तेच रोहन मापुस्करानी या चित्रपट मध्ये मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे.चित्रपटाच्या कथेबद्दल सांगायचं झालं तर, कृष्णा (आर्यन मेंघजी), प्रसाद (श्रेयस थोरात) आणि सिद्धेश (मंथन कणेकर) यांची वार्षिक परीक्षा संपून ते उन्हाळी सुट्टी कशी घालवायची याची स्वप्न रंगवत असतात. प्रसादला त्याचे वडील सुट्टीत मुंबईला इंग्रजी शिकायला पाठवणार असतात, पण त्याला जायचं नसतं. या तिघांच्या शेजारी असणाऱ्यांकडे जाई (साजिरी जोशी) ही सुट्टीसाठी येते. तिला उत्तम इंग्रजी बोलता येत असतं. मुंबईला जायची इच्छा नसल्यानं 'मी जाईकडून इंग्रजी शिकेन' असं वेळ मारून नेण्यासाठी प्रसाद त्याच्या वडिलांना सांगतो. सगळ्यांचे पालकही 'तुम्ही जाईला आपलं गाव दाखवा, त्यानिमित्तानं तिच्याकडून तुम्ही इंग्रजी शिकाल' असं सांगतात. तिथून मैत्रीच्या त्रिकूटाचं 'चौकोना'त रुपांतर होतं खरं, पण त्यांच्या आपापसातल्या मैत्रीची समीकरणं बदलत जातात का, ते काय धमाल करतात, सरतेशेवटी त्यांची मैत्री कोणत्या वळणावर जाते; हे सारं अनुभवण्यासाठी सिनेमा बघायला हवा.

चित्रपटातील कास्टिंग मध्ये डायरेक्टर ने जे कलाकार घेतले आहेत ते अतिशय योग्य आहे ते चित्रपट पाहिल्यावर वाटते. सगळ्याच कलाकारांनी आपली व्यक्तिरेखा अतिशय सुंदर पद्धतीने साकारली आहे.

विशिष्ट काळातली कलाकृती करताना त्यातले संदर्भ अचूकपणे दाखवणं ही जबाबदारी मोठी असते. दिग्दर्शकानं त्याचाही बारकाईनं विचार केलेला आहे. 'आम्ही मुलींशी बोलत नाही!' असं तोऱ्यात म्हणणारी मुलं असं बरंच काही नव्वदीत वाढलेल्यांच्या नजरेसमोर येईल, असं चित्रण सिनेमात करण्यात आलं आहे. आर्यन, मंथन, श्रेयस आणि साजिरीनं अप्रतिम काम केलंय. जिवलग मित्रांमध्ये आणि त्यांनी केलेल्या उन्हाळी सुट्ट्यांच्या प्लॅनिंगमध्ये खोडा घातल्यामुळे कृष्णाची होणारी चिडचिड आर्यननं उत्तम दाखवली आहे. मैत्रीला महत्त्व देणारा, पण त्याच वेळी आपल्या सभोवतालच्या माणसांच्या भावना समजून घेणारा प्रसाद श्रेयसनं उत्तम साकारलेला आहे. सगळ्यांची बाजू समजून घेणारा, मनं जपणारा आणि सांभाळून घेणारा सिद्धेश मंथनमुळे लक्षात राहतो. तर साजिरी हिनं तिचं हे पहिलंच काम असल्याचं कुठेही जाणवू दिलं नाही, इतकी सराईतपणे तिने आपलं पात्र साकारलं आहे. तिची संवादफेक तर उत्तम आहेच, शिवाय काही प्रसंगांमध्ये ती फक्त डोळ्यांतून व्यक्त होते हे विशेष उल्लेखनीय आहे. आशुतोष गोवारीकर, रविराज कांडे, सुमंत केळकर, आनंदा कारेकर, माधुरी भारती, शुभांगी भुजबळ, सौमित्र पोटे, गौरी किरण, अक्षता कांबळी, योगेश बांडगळे, सई ब्रह्मे, स्मितल चव्हाण, राजश्री पोतदार, डॉ. पूजा वानखेडे या सर्व कलाकारांचे प्रसंग मोजके असले, तरी त्यांनी साकारलेली प्रत्येक व्यक्तिरेखा लक्षात राहण्यासारखी आहे.

हरिहरेश्वरचा समुद्रकिनारा, हरिहरेश्वराच्या मंदिराच्या बाजूने असलेली कोसाची प्रदक्षिणा म्हणून ओळखला जाणारा प्रदक्षिणा मार्ग, गावातली घरं, मासळीबाजार, शाळा सगळ्या गोष्टींमधला देखणेपणा छायाचित्रणकार अपूर्वा शाळीग्राम यांच्या कॅमेऱ्याने अचूक टिपला आहे. निसर्गाच्या साक्षीने बहरत जाणारी या चौघांची मैत्री छायाचित्रणातून अधिक गहिरेपणाने आपल्यापर्यंत पोहोचते. चित्रपटात इन मिन तीन गाणी आहेत. रोहन रोहन यांनी संगीतबद्ध केलेली तिन्ही गाणी छान जमून आली आहेत. त्यातही 'मन जाई जाई' हे गाणं चित्रपटात सुरेख वापरून घेतलं आहे. संपूर्ण चित्रपटात कोंकणातील सीन जास्त आहेत. त्यात त्यांनी घेतलेले ड्रोन शॉर्ट्स अप्रतिम आहेत. साधारणपणे चित्रपटाची कथा पुढे सरकत गेली, की प्रेक्षक म्हणून आपण अंदाज बांधत जातो. हा सिनेमासुद्धा आपण असे काही अंदाज लावतो, मात्र आपले अंदाज चुकतात. ही या सिनेमाची जमेची बाजू आहे. संवाद अतिशय सोपे आणि साधे आहेत, तरीही जगण्याचं मर्म सांगून जातात. रोजच्या जगण्यातली वाक्यं असल्यामुळेच त्याच्याशी आपण जोडले जातो. 'तांकुबा', 'मन जाई', 'समर हॉलिडे' या गाण्याचे संगीत छान आहे. चित्रपटात जे कॉमेडी सीन आहेत ते पण अतिशय सहज आणि साधे आहेत ज्यामुळे प्रेक्षक खळखळून हसतात. ९०च्या काळातील मुलं हा चित्रपट रिलेट करू शकतात. हसवता-हसवता टचकन डोळे पाणवणाऱ्या या चित्रपटात एक वाक्य आहे, 'हा एप्रिल-मे इतका छोटा का आहे?', त्याचप्रमाणे ही पडद्यावरची सुट्टीसुद्धा लवकर संपू नये, अशी हुरहुर वाटते. बालपणात फेरफटका मारून यायचा असेल, जुन्या आठवणींची उजळणी करायची असेल, तर हा सिनेमा नक्कीच तुमच्यासाठीच आहे.आवर्जून हा सिनेमा नक्की बघा.

आशिष निनगुरकर

(लेखक चित्रपट अभ्यासक आहेत.)

***

भारतीय स्वातंत्र्याच्या दुसऱ्या पायरीचा उठाव

ज्योतिर्मय साहित्य

आम्ही तीन दिवस एका ठिकाणी अडकून पडलो. आमचे भारतीय वरिष्ठ आमच्या सुटकेकरिता नक्की प्रयत्न करतील असा आमचा समज होता. या वेळी ब्रिटिश युद्धकैद्यांना आम्ही प्रत्यक्ष भेटलो. त्यांची हलाखीची स्थिती जवळून पाहिली. ते कैदी ब्रिटिश आहेत असं वाटतही नव्हतं. उन्हाने त्यांचा रंग, चेहरा प्रचंड काळवंडला होता. अंगावर फक्त अर्धी खाकी पँट तीसुद्धा अनेकांची फाटलेली. उघड्या अंगानेच ते काम करीत असत. काही सैनिकांचे अक्षरशः हाडांचे सापळे दिसत होते. रेल्वेमार्ग दुरुस्तीचे काम त्यांच्याकडून करवून घेण्यात येत होते. सशस्त्र जपानी सैनिक त्यांच्यावर देखरेख करत. गाडी थांबल्यावर काही युद्धकैदी धावतच आमच्याजवळ पोहोचले व काहीतरी खायला मागू लागले. आमच्याजवळ देण्याजोगे फारसे काही नव्हतेच आणि त्या सशस्त्र जपानी रखवालदारांच्या नजरेतून चुकवून काही देणे अत्यंत अवघड होते.

त्यातील काही युद्धकैद्यांनी सिगारेटची मागणी केली. सिगारेट्स आमच्याजवळ भरपूर होत्या आणि आम्हाला त्याचा उपयोगही नव्हता. जवळपास घुटमळणाऱ्या एखाद्या कैद्याकडे आम्ही पाकिटे भिरकावू लागलो. असं पाकीट मिळाल्यावर ते युद्धकैदी अक्षरशः झोंबाझोंबी करून त्यातली सिगारेट मिळविण्याचा प्रयत्न करीत. त्यांचा गोंधळ पाहून एखादा जपानी सैनिक धावत तिथे येऊन त्यांना पिटाळून काढी. ज्या कुणाला ते एखादे पाकिट मिळे त्याचा आनंद काही विचारू नका. एखाद्या लहान मुलाला बक्षीस मिळाल्यावर जसा आनंद होतो तसाच आविर्भाव त्या कैद्यांचा असे. त्यांचे हावभावही तसेच असत. मला त्यांची फार कीव आली. ब्रिटिश व्यक्तींविषयी इतकी कणव यापूर्वी मला कधीही वाटली नव्हती. हे वर्णन केलेले आहे भारतीय सेनेतील महावीरचक्र विजेते रमेश बेनेगल यांनी. त्यांनी जेव्हा हे दृश बघीतले तेंव्हा ते फक्त १७ वर्षाचे होते. ब्रिटिश साम्राज्याचा एक भाग असलेला ब्रम्हदेश जपानी सैन्यांनी जिंकून घेतला होता. ते साल होते १९४१. आझाद हिंद सेनेच्या फौजेसमवेत १९४१ ते १९४५ च्या दरम्यानच्या रमेश बेनेगल यांच्या कारकिर्दीचे त्यांनी लिहिलेले त्यांचे व्यक्तिमत्व कसे घडले त्याचे वर्णनाचे पुस्तक लान्सर पब्लिशर्स (पब्लिशड इन द युनायटेड स्टेट्स) यांनी भारतामध्ये २००९ साली थरारक युद्धकथा १९४१ ने १९४५ (आझाद हिंद सेनेसमवेत ब्रम्हदेश ते जपान) या नावाने प्रसिद्ध केले. त्याचा अनुवाद संध्या देवरुखकर यांनी २०१२ साली मराठीत केला. आणि उत्कर्ष प्रकाशन-पुणे यांनी २६ जाने. २०१२ साली लेखक एअर कमोंडर रमेश बेनेगल - महावीरचक्र विजेते यांचे हे पुस्तक वाचकांसमोर आणले.

जपानमध्ये जाऊन मिलिटरी ट्रेनींग घेण्यासाठी ब्रम्हदेशातून काही छात्रांची नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांच्या पुढाकाराने निवड करण्यात आली. त्यामध्ये रमेश बेनेगल यांचीही निवड करण्यात आली. ब्रम्हदेश ते जपान हा या ट्रेनिंगसाठी झालेला थायलंड, सिंगापूर मार्गाचा चित्तरथरारक प्रवास कधी जमिनीवरून, कधी समुद्रातून तर कधी हवाईमार्गे कसा पार पडला याची ही रोमहर्षक कहाणी आहे. १९४२ ते १९४५ या दुसऱ्या महायुद्धा दरम्यान जपानने थायलंड,बर्मा (सध्याचा म्यानमार) दरम्यान एक रेल्वे मार्ग उभारण्याचा निर्णय घेतला होता. ज्यामुळे त्यांना युद्धसामग्री वाहतूक सोपी होईल.

(क्रमशः)

स्वत:च्या क्वॉर्टर समोरच निर्वासित !

ज्योतिर्मय साहित्य

सहा वर्षाच्या वास्तव्या नंतर संभाजीनगर जिल्ह्यातील गंगापूर येथे पशुधन विकास अधिकारी विस्तार या पदावर स्थलांतर झाले. जुलै १९९४ च्या दुसऱ्या आठवड्यात या नविन पदावर रुजू झालो. त्या नंतर पंचायत समितीतील आमचे हक्काचे क्वॉर्टर मध्ये कोणी तरी कनिष्ठ अभियंता राहतो असे समजले होते. त्या प्रमाणे त्याचा शोध घेऊन कनिष्ठ अभियंता श्री.सांगळे यांच्याशी संपर्क केला व २८ जुलै रोजी मी सामान घेऊन परिवारासह येईल तो पर्यंत क्वॉर्टर रिक्त करण्याची विनंती केली व ती त्यांनी मान्य केली होती.

बदली झाली की, सतत मुले व पत्नी हे नविन गांवात कसे राहतील? त्यांच्या नविन शाळेच्या प्रश्नामुळे कायम चिंतीत असे... स्वत: व्यक्ती आपल्या कामात व्यस्त राहील पण परिवाराच्या सदस्याच्या प्रश्नाबाबत चिंता वाटे ! ठरल्या प्रमाणे २८ जुलै १९९४ रोजी सकाळी कंधार येथून घर साहित्याचा टेम्पो लोड करुन मार्गात गंगाखेड असल्याने मोठे बंधू व माझे मार्गदर्शक ति.स्व.तात्या व सौ.वहिनींची भेट घेऊन त्यांचे शुभाशिर्वाद घेतले व सोबत पुतण्या चि.राजू ला घेतले होते त्याच्या अमरावती इंजिनिअरिंग कॉलेजला सुट्ट्या होत्या.

सायंकाळी ३६० कि.मी. चा प्रवास संपवून सायंकाळी ५-०० वाजता गंगापूर येथे पोहचलो तेंव्हा श्री.सांगळे यांचे वृध्द मातोश्री व वडिल तेथे होते. पण सांगळे त्यांच्या पत्नीसह संभाजीनगरला प्रकृती तपासणी साठी गेल्याचे समजले. टेम्पो वाला सामान रिक्त करुन परतीसाठी घाई करत होता. टेम्पोतील साहित्य घर साहित्य व्हरांड्यात ठेवल्या शिवाय दुसरा मार्गच नव्हता. सांगळे यांनी दुसरे भाड्याने घर घेतले किंवा नाही ते समजले नाही. अंधार पडत होता.रात्र होत होती. शेवटी शेजारच्या क्वॉर्टरला श्री.पप्पा जोशी वाळूजकर पंचायत समिती मधील ज्येष्ठ लिपीक राहात होते. त्यांच्या घरी चहा-पाणी व जेवण आम्ही घेतले. रात्री मुक्काम ही त्यांच्याकडेच केला. नंतर दोन दिवस हॉटेलवर नाष्टा, चहा पाणी व जेवण होत होते. दुसरे दिवसी सकाळी सांगळेचा शोध घेतला. तेंव्हा त्यांनी भाड्याने घर शोधलेलेच नाही असे समजले. तेंव्हा पंचायत समितीतील दुसरे कोणतेही क्वॉर्टर रिकामे नसल्याने शहरात भाड्याने घर घेतल्या शिवाय पर्यायच नव्हता.

अधिपत्याखालील पशुधन पर्यवेक्षक लटपटे, पालकर, दुध डेअरीचे मालक अनिस शेठ यांच्या सहकार्याने घराची शोध मोहिमेस दोन दिवस लागले पण घर मिळालेच नाही. तो पर्यंत दुसरा पर्याय म्हणून दवाखान्याच्या प्रिमायसेस मधील प.वि.अ. यांचे बंद क्वॉर्टर शिवाय दुसरा पर्यायच नव्हता.५/६ वर्षापासून त्या क्वॉर्टर मध्ये कोणी ही राहात नव्हते. कौलारु क्वॉर्टर असल्याने बरीच कवले फुटलेली होती. शेवटी गुत्तेदार नुकतेच स्वर्गवासी झालेले श्री.सलीम पटेल व दुग्ध व्यवसायिक श्री.अनिस शेठ यांच्या सहकार्याने छताची कवले दुरुस्ती करुन व कांही कवले न मिळाल्याने पॉलीथिन सिट आंथरले होते. त्यातून रात्रीचे चंद्रदर्शन व्हायचे! पंचायत समितीच्या क्वॉर्टर मधील घर साहित्य दुरुस्त केलेल्या क्वॉर्टर मध्ये शिप्ट केले.

आक्टोंबर १९९४ मध्ये ग्राम अभियानाचा कार्यक्रम नियोजित केले. त्यात २-३ कार्यक्रमात प्रमुख अतिथी म्हणून गटविकास अधिकारी श्रीमती उषा जोशी यांनां निमंत्रित केले होते. त्यांनी पशुसंवर्धन कार्याक्रम कार्य मोहिमा, लसीकरण इ. कार्य पाहून त्या पशुसंवर्धन विभागावर प्रभावित झाल्या होत्या.त्यामुळे मला माझ्या हक्काचे क्वॉर्टर मिळवून दिले. पण आज ही आठवणीत आहेत माझ्या परिवाराने सहन केलेले ते निर्वासितांसारखे तिन दिवस...

अनमोल मैत्री

ज्योतिर्मय साहित्य

शाळा सुटली, मेनगेटजवळ असलेल्या सायकल स्टॅण्ड जवळ सोनाली, तिच्या दोन मैत्रिणी, ग्रीष्मा, काव्या आपापल्या सायकली घेऊन बोलत उभ्या होत्या.

त्यांना दिसले की, सायकल-शेडच्या एक कोपऱ्यात त्यांची क्लासमेट बीना, रडत उभी आहे ''. तिघीजणी धावतच तिच्याजवळ जात म्हणाल्या-

काय ग, बीना, काय झालं, ? अशी रडत का उभी आहेस ? काय प्रॉब्लेम आहे? सांग आम्हाला.

बीना म्हणाली, फ्रेंड्स काय सांगू तुम्हाला-

माझी आई आजारी आहे, तीन-चार दिवस झालेत, खूप त्रास होतो आहे तिला. होणारा त्रास बघवत नाहीये . काय करू ?

घरात मी, माझा लहान भाऊ दोघेच आहोत.

रात्री मध्येच आईचे पोट दुखायला लागते, मग आम्ही घाबरून जातो. मी आईला म्हणाले - सोबत म्हणून आपण कुणाला बोलावू या, आधार वाटेल.

तेंव्हा आई म्हणते- नको ग बीना, इतक्या रात्री कुणाला त्रास देणे नको.वाटेल मला बरे.

त्यात कंपनी कामासाठी माझे बाबा टूरवर गेलेत, पुढच्या आठवड्यात येणार आहेत.

तिघी मैत्रिणी म्हणाल्या- असे कुठे असतं का ग बीना , आईला घेऊन डॉक्टरकडे का नाही घेऊन गेलीस ? काय झालंय, ते तर कळेल ना .

बीना सांगू लागली-

सोनाली, अग, आमचे घर तसे बाहेरच्या बाजूला, हा एरिया सिटीपासून दूर आहे. जवळ एखादे हॉस्पिटल नाही, क्लिनिक पण नाही.

बोलावल्यावर पटकन कुणी यावं असे आमचं कुणी नातेवाईक पण नाहीत या गावात.

आई म्हणते- बाबा आले की मग जाऊ हॉस्पिटलमध्ये .

काव्या म्हणाली- बीना, मला वाटते आईला पैशाची अडचण असू शकते म्हणून ती हॉस्पिटलमध्ये जाण्यास नको म्हणते '', असे तर नाहीना?

तू मोकळेपणाने सांग आम्हाला.

बीना म्हणाली-

आई काही सांगत नाहीये, गप्प बसून आहे, मलाही वाटते , पैसे जास्त नसावेत आईजवळ.

त्यात एक प्रॉब्लेम आहे अजून-

माझी आई फार घाबरट आणि भित्र्या स्वभावाची आहे'' एकटीने, हिंमतीने ती काही करू शकत नाही,

सोनाली म्हणाली- बापरे !

बीना, तुझे बाबा येईपर्यंत, आई हा त्रास असाच सहन करणार आहे की काय ?

घाबरल्या स्वरात बीना म्हणाली- हे बघा, मला तर काही सुचत नाहीये, खुप भीती वाटते.

माझ्या आईला काही भयंकर आजार तर झाला नसेल ना?

तिघी मैत्रिणींनी तिच्या पाठीवर हात ठेवीत म्हटले-

बीना- असे घाबरून जाऊ नको, आम्ही आहोत ना आता तुझ्या सोबत. चल, आम्ही तुझ्या घरी येतो मग

तुझ्या आईला, आमच्या ओळखीच्या डॉक्टरकडे

घेऊन जाऊ या, ते चेक करतील.

औषधी देतील, नक्कीच आराम पडेल काकूंना.

काव्याने तिघींच्या घरी फोन करून सांगितले-

आम्ही बीनाच्या घरी तिच्या आजारी आईला भेटण्यासाठी जाऊन येतो आहोत,''

बिनाच्या घरात आल्यावर त्यांनी पाहिले-

बीनाची आई निजून होती, तिला खूप त्रास होत असावा.

सोनालीने तिच्या डॉक्टर- चुलतभावाला, डॉक्टरवहिनीला त्यांच्या हॉस्पिटलमध्ये फोन लावत त्याला सगळी कल्पना दिली,

डॉक्टरदादा म्हणाला, सोनाली तू त्यांना घेऊन ये,

मी पाहतो, चेक करतो पेशंटला. टॅक्सी करून सगळ्याजणी भावाच्या हॉस्पिटलमध्ये पोंचल्या. डॉक्टर वहिनींनी बीनाच्या आईला तपासले.

ती हणाली -

सोनाली, खरं सांगू का तुला- स्वतःच्या हाताने तब्येत बिघडून घेणारे पेशंट आहे बिनाची आई.

होणारा त्रास लपवून ठेवतात,सांगत नाहीत,त्रास सहन झाला नाही की मग असे होते.

काळजीचे कारण नाही. या होतील बऱ्या.

यापुढे असे न वागण्याची'' वॉर्निंग पण दिली आहे,

डॉक्टरदादा म्हणाले - ह्या औषधी आणि गोळ्या दिल्यात.

तुझे बाबा आले की , आईना घेऊन ये.अजून काही दिवस ट्रीटमेंट घेणे आवश्यक आहे.

आणि हो... दादा पुढे म्हणाले-

सोनाली, बीनाला सांग - आज काहीही फीस द्यायची नाही. या आता तुम्ही.

बीनाच्या आईने सोनालीच्या डॉक्टरदादाला, डॉक्टरवहिनीला नमस्कारपूर्वक धन्यवाद दिले.

घराकडे जातांना बीनाच्या आईचा चेहेऱ्यावर दिसलेली मोठी भीती नव्हती. ती म्हणाली- सोनाली, ग्रीष्मा , काव्या, तुम्ही माझ्या घरी आलात,आपणहून वेळेवर मदत केलीत. आजाराला लपवून न ठेवता वेळीच उपचार केले पाहिजेत'' हा धडा मला मिळाला.

तुमची मैत्री खरेच अनमोल आहे.

बीना म्हणाली- थँक्यू फ्रेंड्स!

***

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.
या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559